

MITĖNIŠKIŲ AIDAI

2025 m. kovas Nr. 3

Laikraštis visuomenei iš Mitėniškių dvaro

ISSN 3030-2129

Laikraščio leidėjai: Raimundas Volbergas ir bendraminčiai

<i>Šventasis Kazimieras</i> 1 – 5 psl.	<i>Polocko mūšio stebuklas</i> 5 psl.	<i>Kazimiera iš Montvilų</i> 5 - 6psl.	<i>Ar tai žingsnis link totalitarizmo?</i> 7 psl.	<i>Kelio pradžia į atkurtąją Lietuvos Nepriklausomybę</i> 8 - 11 psl.	<i>Juozapo Montvilos</i> 60-etis 12 psl.	<i>Juozapas Montvila Rusijos Dūmoje</i> 12 – 15 psl.	<i>Lietuvos sukaktys kovą</i> 16 -17 psl.	<i>Įvairenybės Gandrinės</i> 18 psl.
---	--	---	--	--	--	---	--	---

2025 m. kovo 30 d. 12 val. Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje minime Didžiojo Lietuvos labdario Juozapo Montvilos (Józef Montwill) (1850 – 1911), gimusio Mitėniškių dvare prie Šėtos, 175-ąsias gimimo metines.

ŠVENČIAME PAVASARIO PRADŽIĄ - KOVĄ

Na, štai, jau ir sulaukėme pavasario! Nors pirmosiomis kovo dienomis rytais spusteli šaltukas, o vidurdienį oras teįsyla keliais laipsniais. Pasirodžius, nors ir trumpam, pro pilkąjį dangaus skliautą saulės spinduliams, pasigirsta zylių giesmės, linksmas žvirblių čirkšėjimas bei sugrįžusių varnėnų švilpavimas. Viskas aplink priverčia patikėti - jau pavasaris!

Meduolių pardavėjos Kaziuko mugėje Vilniuje, 1930 m. Ona Saltonaitė-Riomerienė, iš Lietuvos nacionalinio muziejaus fondų

Šv. Juozapas Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje, nuotrauka kun. R. G. Skrinsko

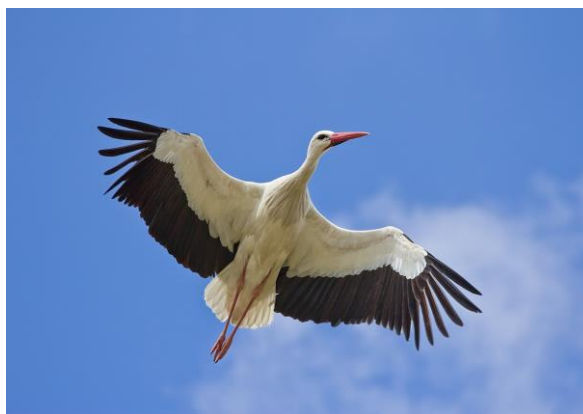
Jis ne tik atėjo, bet ir atsinešė pavasario linksmybes.

Kovo 4-oji diena - Šv. Kazimieras. Vilniuje Šv. Kazimiero atlidai, šimtmečius skaičiuojanti Kaziuko mugė su Vilniaus verbomis, riestainiais, drožėjų ir kalvių dirbiniais, o visoje Lietuvoje linksmybės, persirengėliai – tai Užgavėnės.

Kovo 11-oji – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena,

Kovo 19 d. – Šv. Juozapo diena, Švč. Mergelės Marijos Sužadėtinio šventė bei Pempės diena.

Kovo 25 d. – Viešpaties Apreiškimas Švč. Mergelei Marijai. Viešpaties Apreiškimas nuo seno Lietuvoje vadinamas Blovieščiumi, Gandro diena - gandrinės.

Baltasis gandras skrydyje, Carlos Delgado, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25881901>

Kovo 30-oji Romos katalikų bažnyčioje ketvirtasis Gavėnios - džiaugsmingas (lotyniškai *Laetare*) sekmadienis, o Šėtos Švč. Trejybės bažnyčioje ir Mitėniškių dvare Didžiojo Lietuvos Labdario Juozapo Montvilos 175-ųjų gimimo metinių minėjimas.

Tiek švenčių! Bet ir rimties bei susikaupimo metas, prasidėjęs kovo 5 d. Pelenų dieną. Gavėnia - keturiasdešimties dienų, skirtų pasiruošti Jėzaus Kristaus mirties ir prisikėlimo – Velykų šventei!

Dr. Judita Puišio

ŠV. KAZIMIERAS – LIETUVOS GLOBĖJAS

„Iustus ut palma florebit sicut cedrus Libani multiplicabitur 1594 renovatum (Teisusis žydės kaip palmė, gausės kaip Libano kedras“ (Ps 92, 13), atnaujinta 1594 [metais]) - įrašas užrašytas

Trirankis Šv. Kazimieras Šv. Kazimiero koplyčioje, Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedroje bazilikoje, 2025, nuotrauka dr. Žilvino Vareikio

seniausiam tapytame Lietuvos globėjo Šventojo Kazimiero atvaizdo kairiajame apatiniame kampe, įrašant žodžius iš 92-osios psalmės ir atnaujinimo datą. Šv. Kazimiero paveikslas minimas rašytiniuose šaltiniuose pagarbiai vadinamas „*Venerabilis Icon*“. Tikėtina, kad atvaizdas nutapytas 1520 m., pradėjus karalaičio Kazimiero kanonizacijos procesą. 1594 m. paveikslas atnaujintas. Dar XVII a. rašytiniuose šaltiniuose „*Venerabilis Icon*“ pradedamas minėti, kaip svarbiausia Vilniaus Katedros brangenybė. Šis atvaizdas yra Vilniaus Katedros Šv. Kazimiero koplyčios altoriuje, prie Šv. Kazimiero relikvijų. Jį dengia sidabrinis XVIII a. aptaisas. Nors Šv. Kazimiero šventė kovo 4 dieną, dabartiniame visuotinės Bažnyčios liturginiame kalendoriuje įrašyta kaip neprivalomas minėjimas, tačiau visoje Lenkijoje ir Gardino vyskupijoje (Baltarusijoje) švenčiama pagal aukščiausią liturginio šventimo pakopą, kaip išskilmė keturiuose Lenkijos vyskupijose (Balstogėje, Drohičine, Lomžoje ir Radome) ir visoje Lietuvos teritorijoje. Kovo 4-ąją Lietuvos katalikų bažnyčia švenčia pirmojo Lietuvos globėjo, Lietuvos jaunimo, Vilniaus arkivyskupijos ir Panevėžio vyskupijos globėjo – Šv. Kazimiero dieną (jeigu ši diena sutampa su Pelenų diena ar Gavėnios sekmadieniu, ji keliama į dieną atgal). Vilniuje prasideda Kaziuko mugė, kurios ištakos siekia net XVII amžių.

Karalaitis Kazimieras

Šv. Kazimieras gimė 1458 m. spalio 3 d. Krokuvos karališkojoje Vavelio pilyje, Lenkijos karaliaus Kazimiero IV Jogailaičio ir Elžbietos iš Habsburgų (*Elisabeth von Habsburg*) šeimoje. Jis buvo antrasis sūnus, Vladislavo Jogailos ir Sofijos Alšėniškės vaikaitis iš tėvo pusės ir Bohemijos bei Vengrijos karaliaus, Vokietijos imperatoriaus Albrechto II Habsburgo ir Elžbietos iš motinos pusės vaikaitis. Kazimieras augo 11 vaikų (6 sūnus ir 5 dukros) šeimoje¹.

Janas Dluhošas ir Šv. Kazimieras, 1869, Florian Stanisław Cynk, cyfrowe.mnw.art.pl

Karališkosios šeimos vaikų mokytojais buvo Krokuvos kanauninkas, įžymus metraštininkas Janas Dluhošas (Jan Długosz (1415-1480)). Kazimieras gerai pramoko lotyniškai, lenkiškai ir vokiškai ne tik kalbėti, bet ir skaityti, rašyti. Dešimties metų karalaitis Kazimieras jau sakė viešąsias kalbas įvairiomis progomis, priimant svarbius asmenis pradžioje lenkų, o vėliau ir lotynų kalba.

Kazimiero vyresnysis brolis Vladislavas 1471 m. buvo vainikuotas Bohemijos karaliumi bei 1490 m. tapo Vengrijos karaliumi. Jaunesnieji broliai: Jonas Albrechtas, Aleksandras ir Žygimantas Senasis pakaitomis valdė Lenkiją. Jauniausiasis brolis Fridrikas tapo Gniezno arkivyskupu, Krokuvos vyskupu, o 1493 m. kardinolu.

1471 m., kai Kazimierui sukako 13 metų, motina Elžbieta, kaip jau minėjome, Vengrijos karaliaus duktė, pageidavo, kad Kazimieras užimtų Vengrijos sostą. Tačiau šalį tuo metu valdė ne sostą paveldėjęs, o išrinktas didikas Motiejus Korvinas. Vengrijoje kilus sukilimui prieš Motiejų Korviną, sukilę didikai kreipėsi su prašymu į Kazimierą, kad šis priimtų sostą. 1471 m. rugsėjo 20 d. Krokuvoje Kazimieras, kaip Vengrijos sosto įpėdinis, paskelbė karą Motiejui Korvinui ir su kariuomene išvyko į Vengriją su 12 000 kareivių, vadovaujamų Petro Dunino. Atvykus į Budą, ten niekas jo nebelaukė. Menkai parengta lenkų kariuomenė turėjo trauktis. Nesėkmingo žygio metu Kazimierui teko būti net plėšimų, sukilimų dėl neišmokėtų samdiniam algų, prievartavimų liudininku. Tai tapo dideliu išbandymu trylikamečiui karalaičiui. Įsiplieskusį konfliktą nutraukė tik popiežius Sikstas IV, pagrasinęs Lenkijos karaliui Kazimierui IV Jogailaičiui ekskomunikacija². Šis žygis į Vengriją jaunajam Kazimierui buvo pirmoji ir paskutinė

karinė ekspedicija. Karalaičio Kazimiero, grįžimą į Krokuvą aprašė jo mokytojas J. Dluhošas „Lenkijos istorijoje“. Karalaitis Kazimieras jautė gėdą ir liūdesį, grįžęs tapo palūžęs ir užsidaręs. Jis dar dvejus metus, iki 1475 metų, mokėsi pas savo mokytoją J. Dluhošą Dobčyce (Dobczyce, Lenkija) pilyje.

Čia jis, Kazimieras, mokėsi taip pat pas italą humanistą, poetą ir prozaiką, rašantį lotynų kalba, Kazimiero IV Jogailaičio sekretorių, politinį pabėgėlį Filippo Buonaccorsi de Tebadis Experiens (1437-1496), dažnai istoriniuose šaltiniuose vadinamą Filipu Kalimachu, kuris buvo geras lotynų kalbos ir retorikos žinovas, poetas ir diplomatas.

J. Dluhošas minėjo, kad „Šv. Kazimieras – nepaprastų gabumų“. Liubline, priėmimo, keturiolikmetis Kazimieras nustebino visus karalius, pasakydamas Venecijos pasiuntiniui lotyniškai iškilmingą poetinę klasikinės vertės kalbą. Augdamas karališkoje prabangoje, Kazimieras buvo tvirtas savo įsitikinimams. Nors Krokuvos rūmuose nestigo pramogų, jis, vietoje jų, buvo pratęs vidurnakčio tyloje slapta lankyti šventoves bei bažnyčias. Kadangi nakties metu jų durys buvo užvertos, jį ilgai besimeldžiantį dažnai užklupdavo miesto sargai ir panaktiniai. Karalaitis su meile rėmė vargšus bei matė nelaimėlius. Sulaukęs 17 metų Kazimieras tapo nuolatinio Lenkijos karaliaus kelionių palydovu, pagalbininku, bet ir patarėju. 1472 m. karalaitis Kazimieras kartu su kitais šeimos nariais buvo priimtas Paulinų vienuolyne į Ordino broliją.

1474 m. jaunas Kazimieras pirmą kartą atvyko į Lietuvą, kur kartu su Lenkijos karaliumi ir Lietuvos Didžiuoju kunigaikščiu dalyvaudavo Seimo posėdžiuose, tardavosi su diduomenės atstovais ir sutikdavo svečius. Karalaitis Kazimieras 1475 m. pradžioje, Vilniuje šventė Šv. Velykas ir čia praleido keletą mėnesių, o vėliau kartu su tėvu lankėsi Prūsijoje, Lietuvoje šventė ir Šv. Kalėdas, ir gyveno iki kitų metų. Gavėnią praleido Trakuose. Pakartotinai į Lietuvą atvyko 1478 m. ir vyko iki Lietuvos Brastos. Kartu su karaliumi buvo atvykęs 1479 m. ir 1481 m.³

1481 m. atskleidus kai kurių kunigaikščių rengiamą sąmokslą, pasiliko Lietuvoje, o sosto įpėdinį Kazimierą sugrąžino į Krokuvą. 1481 – 1483 m. Kazimieras gyveno Radomo mieste ir ėjo Lenkijos vietininko pareigas. Kol Lenkijos karalius Kazimieras IV Jogailaitis buvo Lietuvoje, sosto įpėdinis parodė savo išmonę ir teisingumą, sumažino valstybės išdo skolas, pagerino Lenkijos santykius su Roma. Laiške vroclaviečiams (matyti, kad jį kreipėsi Silezijos gyventojai ir prašė, kad Silezijos ir Lenkijos pasienyje karalaitis išnaikintų plėšikus)⁴, rašytame iš Radomo 1482 m. karalaitis Kazimieras rašė: „Aš, žinoma, labiau norėčiau, kad būtų sugauti ir jums bei jūsiškiams, kaip privaloma būtų, kuo daugiau atlyginta. Bet to veikiau tegalima trokšti, negu įvykdyti, jei turės slėptuves už karalystės ribų. Šitokiu atveju tiek man, tiek šviesiausiajam mano tėvui reikia atleisti ne mažiau, nei jūs manytumėte esą verti

atleidimo, jei negalėtumėte suteikti to, kas yra ne jūsų galioje. Tačiau tikiuosi, kad visagalis Dievas veikiau suteiks pagalbą teisėtam tyrimui nei piktadarių slėptuvėms. Toks dalykas man būtų pats maloniausias tiek dėl paties teisingumo, kuriuo iš visų dalykų labiausiai privalau ir noriu rūpintis, tiek todėl, kad jums, ko

Šv. Kazimieras, XVII a., Lietuvos nacionalinis dailės muziejus

ypač trokštu, būtų atlyginta. Ne mažiau ir kitiems visuomet esu pasirėngęs [padėti]“⁵.

Nors kai kurie istoriniai šaltiniai teigia, 1483 m. pavasarį, atsiradus pirmiesiems džiovos požymiams, Kazimieras išvyko iš Radomo į Lietuvą. Čia jis rūpinosi vargšais, aukojo bažnyčioms ir vienuolynams, rėmė pranciškonų (bernardinų) veiklos plėtrą, stabdydamas stačiatikybės įsigalėjimą Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje. Gyvendamas Vilniuje, nemažą dienos dalį Kazimieras skirdavo maldai ir atgailai. Jis mėgo tylią maldą vienvėje. Kazimieras Vilniuje ir Trakuose praleido daugiau kaip pusę metų, tačiau sveikata negerėjo. Todėl gydytojai ir artimieji nuo sunkios, lėtinės ligos pasiūlė nesantuokinius santykius su jauna moterimi. Kaip rašoma pirmojoje Šv. Kazimiero biografijoje, Kazimieras atsakė, pareikšdamas, kad jis „norėtų verčiau prarasti šį laikiną ir praeinantį gyvenimą, negu netekti amžinojo bei nenykstančio danguje, be to, visiems priekaištavo, kad nesigėdi siūlyti neleistino dalyko“.

Kaip teigia dr. M. Čiurinskas⁶, jog tiek laidotuvių pamoksle, tiek ir Šv. Kazimiero biografijoje tik žavimasi puikia karalaičio Kazimiero išvaizda, pabrėžiamas jo veiklumas bei punktualumas, minimos gausios kelionės, taip pat apie mirusio Lenkijos pakanclerio pareigų perėmimą. Tikėtina, kad liga pradėjo progresuoti paskutiniais gyvenimo mėnesiais, nes išsirengė ilgai kelionei į Seimą Liubline.

¹ M. Čiurinskas, Šv. Kazimiero gyvenimo ir asmenybės bruožai, LKMA, T. 25 . 2024, 261 psl.

² Ekskomunikacija yra religinė bausmė, kuri reiškia asmens pašalinimą arba atskyrimą nuo bažnyčios bendruomenės.

³ M. Čiurinskas, Šv. Kazimiero gyvenimo ir asmenybės bruožai, LKMA, T. 25 . 2024, 264 psl.

⁴ Redaktoriaus pastaba.

⁵ M. Čiurinskas, Šv. Kazimiero gyvenimo ir asmenybės bruožai, LKMA, T. 25 . 2024, 264-265 psl.

⁶ M. Čiurinskas, Šv. Kazimiero gyvenimo ir asmenybės bruožai, LKMA, T. 25 . 2024, 265 psl.

Po Šv. Kalėdų, 1484 m. pradžioje, Kazimieras su motina išvyko rogėmis keliu pro Merkinę. Pablogėjus Kazimiero sveikatai, keliauninkai sustojo Gardine, kur 1484 m. kovo 4 d. Kazimieras mirė. Kazimiero palaikai buvo pervežti į Vilnių ir palaidoti Vilniaus katedros koplyčioje.

Laidotuvių pamoksle pabrėžiama, kad karalaitis Kazimieras per trejus paskutinius savo gyvenimo metus buvo doras ir teisingas valdovas, kurio rankose buvo didelė valdžia, kurios jis buvo vertas ir teisingai naudojo, buvo teisingas bausdamas, atlaidus, ir tvirtas. Buvo pavyzdys net vyresniesiems savo gyvenimo būdu ir papročiais. Jis buvo lyginamas su Senojo Testamento valdovais, tautos vadais Dovydu, Jonatu ir Juozapu, ir kitais.

Pirmojoje trumpoje Šv. Kazimiero biografijoje, kurią 1521 m. Krokuvoje išleido italas vyskupas benediktinas Zacharijus Ferreri (1479–1524), atvykęs popiežiaus nurodymu 1502 m. rugsėjo mėn. į Vilnių, apklausęs liudininkus, sukaupęs duomenis apie šventojo gyvenimą ir aprašęs su juo siejamą stebuklingą 1518 m. Polocko apgynimą bei kitus stebuklus: „Kazimieras kasdien ragino tėvą laikytis teisingumo valdant karalystę ir pavaldžias tautas. O jei kartkartėmis dėl nerūpestingumo ar žmogiško silpnumo valdant kas nors būdavo apleidžiama, niekada nevengdavo ramiai nurodyti karaliui“.

Z. Ferreri Šv. Kazimiero biografijoje rašo, kad karalaitis Kazimieras buvo asketiško būdo, dažnai slapta nešiojo ašutinę ir miegodavęs ant grindų per naktį prie uždarytų bažnyčios durų, dažnai pasninkaudavo, būdavo našlėms, našlaičiams ir nelaimingiems ne tik gynėjas, globėjas, bet kartu ir tėvas, brolis ir sūnus.

Koks didžiausias karalaičio Kazimiero nuopelnas Romos Bažnyčiai? Tai neva išrūpintas karaliaus ediktas, draudžiantis naujų cerkvių statybą ir griūvančių atnaujinimą⁷.

1521 m. popiežius Leonas X išpažinėję Kazimierą paskelbė palaimintuoju. 1602 m. lapkričio 7 d. popiežius Klemensas VIII savo Breve oficialiai paskelbė Kazimierą lokaliniu Lenkijos ir Lietuvos šventuoju, nurodydamas jo šventės metu vartotinus liturginius tekstus ir

Freskos „Šv. Kazimiero karsto atidengimas“ detalė. Tomo Vyšniausko fotografija, <https://katedra.lt/kazimiero-koplycia/freskos/>

suteikė Šv. Kazimiero šventei Lietuvoje bei Lenkijoje aukštesnę liturgijos laipsnį (lot. *sub ritu*

duplici). Kazimiero kulto patvirtinimo proga, 1602 m. gegužės 10–12 d. buvo atidarytas Šv. Kazimiero karstas. Pagal liudytojų parodymus, kūnas, nepaisant nuolatinės drėgmės, per 118 metų nepasikeitė, be to, skleidė nepaprastai malonų kvapą. Prie Šv. Kazimiero galvos rastas lotyniškas Kliuny benediktinų vienuolio ir muziko Bernardo iš Morlio sukurtos giesmės „*Omni die dic Mariae*“ tekstas. Daug metų gyvavo paplitusi nuomonė, kad Šv. Kazimieras yra šios giesmės autorius, bet minimas tekstas yra tik XII amžiuje sukurtos „*Mariale*“ sekvencijos dalis. Ši giesmė tapo mėgstama Šv. Kazimiero maldos dalimi. Šv. Kazimiero palaikai buvo perdėti į kitą karstą ir iškelti į altorių.

Kanonizacija

Kanonizacijos iškilnės įvyko 1604 m. gegužės 10–12 d. Vilniuje. Vilniuje ėjo iškilinga procesija iš Šv. Stepono bažnyčios į Vilniaus katedrą. Procesijoje buvo nešama iš Romos Popiežiaus atsiųsta vėliava su Šv. Kazimiero atvaizdu bei popiežiaus breve. Karstas buvo dekoruotas Popiežiaus atsiųstą vėliava. Žinoma, triumfo dekoracijai senoji koplyčia buvo per ankšta ir per tamsi. Ji buvo asketiška, gotikinė-renesansinė vakariniame Vilniaus katedros kampe, netoli presbiterijos ir buvo vadinama karališkąja⁸.

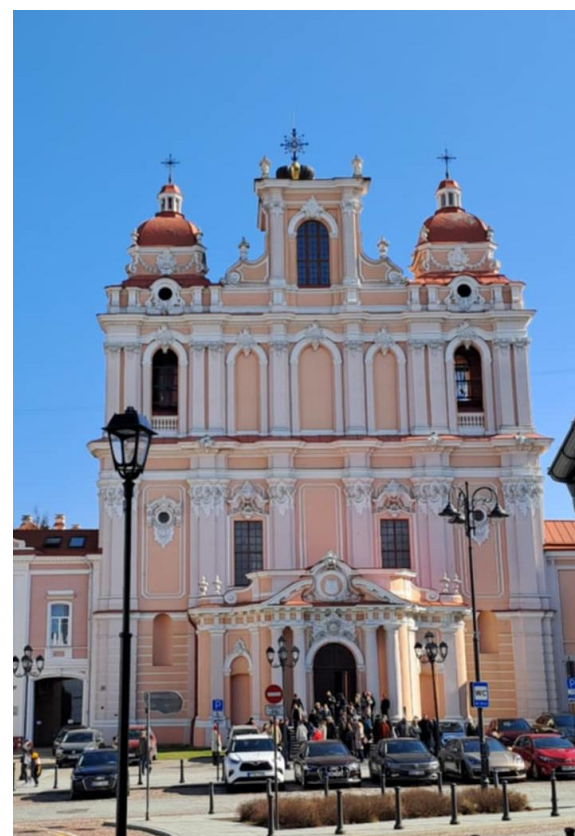
Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčios bokštas, 2025, nuotrauka dr. Žilvino Vareikio

Paskutiniąją, trečiąją iškilnių dieną, vyskupas Benediktas Vaina pašventino kartinį Rotušės aikštėje pradedamos statyti Šv. Kazimiero bažnyčios – pirmosios Lietuvoje – kartinį akmenį. Popiežius Paulius V 1620 metų gruodžio 11 d. breve karaliui Zigmantui Vazai apie Šv. Kazimiero šventės minėjimo įrašymą į brevijorių – Valandų liturgiją. Nors tikėtasi, kad Šv. Kazimiero liturginė šventė bus prilyginta Šv. Stanislovo šventei, Šv. Kazimieras įrašytas į brevijorių priskiriant „žemiausio rango šventę“ (*concedendum sub ritu simplici*). Kaip teigia kun. Paulius Rabikauskas: „Šv. Kazimieras jau tada ne tik Vilniuje, bet ir pačioje Lenkijoje buvo laikomas Lietuvos ir lietuvių šventuoju. Tai aišku iš ne kartą pabrėžto jo lygiateisiškumo su Šv. Stanislovu: kas skiriama Šv. Stanislovui, kuris yra

Lenkijos karalystės globėjas, tai turi priklausyti ir Šv. Kazimierui, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės globėjui“⁹.

1612 m. Kristupas Komaras paaukojo tris žmones, „kad prie Šv. Kazimiero karsto lempa amžinai degtų“, nes buvo per tamsu, o atėjus Baroko amžiui, nebepaisytas asketizmas, siekiant spindesio, naujų spalvų, formų ir tam prireikė naujos koplyčios.¹⁰

1621 vasario 9 dieną išrinktas naujasis popiežius Grigalius X, 1621 metų kovo 3 dieną, Šv. Kazimiero šventės išvakarėse nurodė Šventajai apeigų kongregacijai suteikti Šv. Kazimiero minėjimui „pusiau dvigubo iškilingumo“ (*sub ritu semiduplici*) liturginę šventę¹¹ ir išleido dekretą: „kai bus spausdinamas naujas Romos brevijoriaus leidimas“. Šv. Kazimiero šventės minėjime Valandų liturgijoje minimi žodžiai iš 91-osios psalmės – „Teisieji žaliuoja lyg palmės, šakojas kaip kedrai Libano“ – užrašyti ant XVI amžius, esančio prie jo karsto Vilniaus katedros koplyčioje Šventojo Kazimiero, vadinamojo „Trirankio Kazimiero“ paveikslo. Po penkiolikos metų, 1636 m. popiežius Urbonas VIII Šv. Kazimierą paskelbė Lietuvos globėju. 1636 m. metais Šventojo Kazimiero palaikai buvo iškilingai pernešti iš Vilniaus Jėzaus draugijos (jėzuitų) Šv. Kazimiero bažnyčios, kur jie buvo saugomi nuo 1624 m., pastačius bažnyčią, į specialiai Šventajam skirtąją, pastatytą Lenkijos ir Lietuvos valdovų Zigmanto ir Vladislavo Vazų, iniciatyva ir lėšomis Karališkąją koplyčią Vilniaus katedroje.

Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčia, 2025, nuotrauka dr. Žilvino Vareikio

Šv. Kazimiero palaikų kelionės

Pirmą kartą karstas atidarytas 1602 m., rengiantis šventojo kanonizacijai, vėliau – 1604 m. Šis sakralus aktas įamžintas Palioni freskoje ant rytinės koplyčios sienos. Karaliui Zigmantui III Vazai rūpinantis naujos Karališkosios koplyčios statybomis Šv. Kazimiero kūnas jau

⁷ M. Čiurinskas, Šv. Kazimiero gyvenimo ir asmenybės bruožai, LKMA, T. 25. 2024, 267 psl.

⁸ https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7068:fi&catid=388:3-kovas&Itemid=440

⁹ <https://www.vaticannews.va/lt/baznycia/news/2021-02/sv-kazimieras-400-metu-baznycios-liturginiame-kalendoriuje.html>

¹⁰ Redakatoriaus pastaba

¹¹ <https://www.vaticannews.va/lt/baznycia/news/2021-02/sv-kazimieras-400-metu-baznycios-liturginiame-kalendoriuje.html>

1624 m. buvo galutinai iš senosios koplyčios išneštas ir laikinai padėtas į vieną iš pačių didžiųjų ir puošniųjų katedros Goštautų-Chotkevičių koplyčių. Šventojo palaikai perkelti į sidabrinį karstą, dekoruotą baldakimu (lot. baldacchino), ir kare laimėtomis vėliavomis ir trofėjais¹². Naujosios karališkosios koplyčios statybos darbai užtruko 10 metų. 1636 m. rugpjūčio 14 d. įvyko Šv. Kazimiero palaikų perkėlimo į naująją koplyčią iškilmės. Procesija ėjo miesto gatvėmis, kurioje dalyvavo karaliaus sesuo Ona Kotryna, Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės dignitoriai ir didikai. Šv. Kazimiero relikvijos buvo nešamos nedideliame mediniame karstelyje, papuoštame brangakmeniais, perlais ir auksinėmis gėlėmis; Karalius Vladislovas IV buvo nešamas procesijoje kėdėje, nes nesveikavo. Per mišparus Šventojo karstas buvo pastatytas katedros viduryje po brangiu baldakimu. Kitą dieną keturi vyskupai iškilmingai įkėlė Šv. Kazimiero karstą į naujosios koplyčios altorių. Prieš tai vyskupas Abraomas Vaina pašventino koplyčią¹³.

XVII a. grėsmingos rusų invazijos į Vilnių Tvano metu, bijant šventojo palaikų išniekinimo, kaip atsitiko su Leono Sapiegos palaikais, Šv. Kazimiero palaikai buvo slepiami Ramygaloje Belazaravo dvare (pas Vilniaus kapitulos kanauninko Jurgio Belazaro gimines), vėliau saugumo sumetimais išgabenti į Baltarusijos teritoriją, į Sapiegų rūmų koplyčią. 1664 m. Šv. Kazimiero karstas su relikvijomis pervežtas į Vilnių, bet katedra buvo suniokota, todėl jos saugotos vienuose kapitulos namuose. 1667 m., sutvarkius katedrą, relikvijos grąžintos į Šv. Kazimiero koplyčią. Tuomet karstas vėl atidarytas, šventojo kaulai surašyti ir sudėti į 6 drobinis maišelius. XVIII a. Šv. Kazimiero relikvijos taip pat išgabentos iš Vilniaus, nes norėta jas apsaugoti nuo išniekinimo pavojaus, kilusio per Šiaurės karą, kai kovėsi Rusijos ir Švedijos kariuomenės.

Rusijos caras ne tik uždraudė Šv. Kazimiero giesmę, bet ir paskelbė jį Rusijos priešu, o Maskvos patriarchas 1655 m. Kazimierą ekskomunikavo. Šv. Kazimiero šventė buvo uždrausta, Vilniaus Šv. Kazimiero bažnyčia uždaryta ir paversta cerkve. Marijos himnas „Omni die dic Marie“, kurį labai mėgo Šv. Kazimieras, buvo uždraustas.

1922 m. gegužės 28 - 30 dienomis vykusios jubiliejinės iškilmės plačiai aprašytos „Vilniaus garsas“ laikraštyje. Jubiliejaus proga buvo atidarytas sarkofagas ir išimtas medinis aukso rūbu apmuštas karstas, kuriame rastas dar vienas karstas su Šv. Kazimiero relikvijomis. Jis iškilmingai atneštas prie didžiojo katedros altoriaus, procesijoje buvo gabenamas miesto gatvėmis į Šv. Kazimiero bažnyčią ir sugrąžintas atgal į katedrą. Dalyvaujant Vilniaus vyskupui Jurgiui Matulaičiui ir Vilniaus katedros kapitulai bei vyskupams iš kitų kraštų, buvo apžiūrėtos šventojo relikvijos, rūpestingai įvyniotos į naują šilko rūbą, perdėtos į raudonmedžio karstą, pridėti rasti senieji dokumentai (...) ir 400 metų

Šv. Kazimiero paskelbimo šventuoju jubiliejaus iškilmių raštas. Karstas užantspauduotas ir sugrąžintas į sarkofagą Šv. Kazimiero koplyčioje.

1922 m. gegužės 30-ąją, per iškilmingus mišparus vyko Šv. Kazimiero relikvijų - kaulų kaulėlių, plaukų, dantų (nurodoma, kad vienas dantis atiduotas Šv. Kazimiero bažnyčiai), drabužių likučių ir dokumentų: 1664, 1667, 1677, 1736, 1836, 1878 metų išėmimas iš seno karstelio ir perkėlimas į naują, kaip jos su procesija buvo perneštos iš koplyčios prie didžiojo altoriaus, o paskui taip pat iškilmingai nuneštos į koplyčią („Šventosios relikvijos vėl buvo įdėtos į sidabrinį sarkofagą Šv. Kazimiero koplyčioje, kur bus garbinamos ir bus meldžiama dangiškojo globėjo pagalbos“). Minėtame įspūdžių aprašyme priduriama, kad į naują karstelį, be senųjų dokumentų, dar įdėtas naujas, lotynų kalba parašytas ir pasirašytas dalyvaujančiųjų vyskupų bei Vilniaus kapitulos. J. Matulaičio liepimu jo turinį lenkų ir lietuvių kalba perskaitė seminarijos profesorius P. Kraujalis.

1948 m. birželio 11 d. popiežius Pijus XII šventąjį paskelbė „visos lietuvių jaunuomenės ypatingu, danguje esančiu, Globėju pas Dievą“.

Kai 1949 m. liepos 29 d. Vilniaus arkikatedra bazilika buvo palikta be pastoracijos¹⁴, Bažnytinio komiteto nariai kreipėsi į Maskvoje esantį Religinių kultūrų reikalų komiteto pirmininką: „...tikintieji su skausmu žiūri į visų Lietuvos bažnyčių Motiną, paliktą be kunigo ir pamaldų – ypač koplyčią su Šv. Kazimiero relikvijomis ir kapu (...) Tikybiniai lietuvių tautos jausmai būtų giliai įžeisti, jei tektų matyti šventas relikvijas be koplyčios (...), pasmerktas klajoti po kitas bažnyčias.“ Formaliai **1950 m. kovo 31 d. Arkikatedra buvo uždaryta**. 1950 m. balandžio 26 d. Panevėžio vyskupijos ordinaras ir Vilniaus arkivyskupijos kapitulinis vikaras vysk. Kazimieras Paltarokas raštu kreipėsi į LTSR Ministrų tarybos pirmininką, prašydamas bažnyčios žinioje palikti bent Šv. Kazimiero koplyčią. Vyskupas laišku taip pat rašė TSRS generalisimui J. V. Stalinui. 1952 m. kovo 17 d. vysk. Kazimieras Paltarokas kreipėsi į LTSR religijos reikalų įgaliotinį, prašydamas jo „intervencijos, kad katalikams brangus karstas su Šventojo (Kazimiero) palaikais būtų perkeltas kitoi bažnyčiai, kur būtų užtikrintas jo saugumas ir derama jam pagarba“. Arkikatedros bazilikos kapitulos posėdyje buvo nutarta Šv. Kazimiero palaikus perkelti į Vilniaus Šv. Apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią. Kaip savo atsiminimuose rašė vyskupas K. Paltarokas: „1952 m. spalio 10 d. susirinkome prie Katedros durų – aš, kan. Jonas Ellertas, Vilniaus dekanas kun. Konstantinas Gajauskas, religinių Kultūrų įgaliotinio p. Pušinio tarnautoja pil. Stankaitė, Venckutė ir Vilniaus miesto Vykdomojo komiteto finotdelo atstovė Prokopieva. Ji atrakino Katedros duris ir visi nuėjome į Šv. Kazimiero koplyčią. (...) Išnešę su pagarba iš Katedros karstelį, padėjome jį lengvosios mašinos sėdynėje. Aš ir kan. Ellertas, prisiglaudę prie

šoferio sėdynės, padarėme per miestą liūdną kelionę, tylomis kalbėdami rožančių, niekam nežinant, kokią brangenybę vežame. Prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios šventoriaus vartų sutiko senelis kun. dr. Juozas Stankevičius, bažnyčios vargonininkas p. Žebrovskis ir viena moterėlė. Nulydėjome šv. relikvijas į dešinę koplyčią, už presbiterijos padėjome ant parengto altoriaus. Aš tylomis atkalbėjau naują (vysk. K. Paltaroko rašytą) Šv. Kazimiero litaniją, kiti dalyviai kas sau pasimeldė ir išsiskirstė.“

1953 m. gegužės 10 d. Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje įvyko iškilmingos Šv. Kazimiero relikvijų perkėlimo pamaldos.

Šv. Kazimiero relikvijų grąžinimas į Vilniaus arkikatedrą

1989 m. kovo 4-ąją įvyko arkivyskupo J. Steponavičiaus organizuotas Šv. Kazimiero relikvijų sugrąžinimas į Arkikatedros karališkąją koplyčią. Šv. Mišias Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje celebravo Jo Ekscelencija Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius, pamokslą pasakė bažnyčios klebonas kun. Pranciškus Vaičekonis. Po šv. Mišių iškilminga procesija: priekyje kryžius, vėliavos, šimtai tautiniais rūbais pasipuošusio jaunimo, Kauno kunigų seminarijos auklėtiniai, dėstytojai, Lietuvos vyskupai ir valdytojai, arti 100 kunigų ir tūkstančiai tikinčiųjų melddamiesi pajudėjo Katedros link. Karstą su karalaičio Šv. Kazimiero relikvijomis, sveriantį maždaug 500 kg, visą kelią tarpusavy pasikeisdami nešė Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos auklėtiniai. Maldingoje eisenoje klierikų choras giedojo Šv. Kazimiero pamėgtą giesmę „Omni die...“; artėjant prie Katedros – Šv. Kazimiero litaniją. Prie Arkikatedros durų trumpą sutikimo žodį pasakė katedros klebonas kun. Kazimieras Vasiliauskas. Vėliavos, jaunimas su gėlėmis ir verbomis gyva garbės siena iš abiejų pusių pasitiko į savo pamėgtąją Katedrą sugrįžtantį Šventąjį Tremtinį. Karstas su šventojo relikvijomis buvo padėtas presbiterijoje, ant specialiai paruošto paaukštinimo.

Šv. Kazimiero palaikų perkėlimas Vilniuje 1989.III.¹⁵

¹²https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7068:fi&catid=388:3-kovas&Itemid=440

¹³https://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=7068:fi&catid=388:3-kovas&Itemid=440

¹⁴ Jeigu nevyksta pastoracijos, tai tolygu uždarymui. Tad

1949-ieji metai yra laikomi Arkikatedros uždarymo metais. Redaktoriaus pastaba.

¹⁵https://elibrary.mab.lt/bitstream/handle/1/337/27447_5.jpg?sequence=7&isAllowed=y

Vien jaunimas užpildė didžiąją vidurinę Katedros navą; tik nedidelę dalį maldininkų talpino Katedra, likusieji rikiavosi Gedimino aikštėje ir čia per garsiakalbius sekė pamaldų eigą. Šv. Mišios buvo aukojamos pagal specialiai šiai iškilei Apaštalo Sosto patvirtintus tekstus. Pamokslą pasakė kardinolas V. Sladkevičius.¹⁶

Tą pačią dieną kardinolas V. Sladkevičius, vyskupai, vyskupijų valdytojai, apaštalo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonas kun. P. Vaičekonis ir katedros klebonas kun. K. Vasiliauskas patikrino Šv. Kazimiero relikvijas, medinio karsto atidaryti nereikėjo – 1922 m. palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio ir kapitulos patikrinimo metu uždėti antspaudai rasti neliesti. Buvo surašytas naujas patikrinimo dokumentas ir pridėtas prie jau ten esančiųjų. Po vakarinių šv. Mišių sarkofagas su Šv. Kazimiero relikvijomis buvo įkeltas į savo seną, specialiai jam skirtą vietą – karališkosios koplyčios altorių.

Polocko mūšio stebuklas

1518 metų liepą Polocko miestą ir pilį buvo apsupęs Maskvos kunigaikštis su didele kariuomene. Nedidelei lietuvių karių įgulai, esančiai pilyje, į pagalbą skubėjo 2 000 lietuvių kariuomenė. Jiems kelią pastojų patvinusi Dauguva. Kariai ilgai negalėjo rasti seklesnės vietos bet staiga pamatė ant balto žirgo jaunuolį baltu apsiaustu. Jis drąsino lietuvius, pirmas įjojęs į upę, bei ragino sekti paskui jį, ten, kur buvo sekluma. Persikėlusį kariuomenę puolė priešą, kuris netikėtai ėmė bėgti. Miestas ir pilis buvo apginti, o jaunuolis dingo. Tik tada buvo susivokta, kad į pagalbą kariams atėjo Šv. Kazimieras ir giedojo „Te Deum laudamus“. „Stebėtinas Dievas savo šventuosiuose... suteikė savo tautai stiprybės ir jėgos, palaimintas Dievas“ (Ps 67, 36).

„Mūšis prie Polocko“, Pranciškus Smuglevičius, 1774, Romos Šv. Stanislovo bažnyčia¹⁷

1519 m. vasarą kariniai daliniai iš Smolensko įsiveržė į Lietuvą. Kai Vilniui kilo grėsmė vilniečiai

šaukėsi karaliaus Kazimiero pagalbos ir buvo išklausti...

Z. Ferreri, Šv. Kazimiero biografijoje „Vita beati Casimiri, scripta Vilniae“ aprašė karinį stebuklą:

„Kai Maskvos kunigaikštis Vasilijus, įsipynęs rutėnų klaidatikystėje, surinko didžiulę schizmatikų kariuomenę iš beveik šešiasdešimties tūkstančių raitelių ir netikėtai puolė Lietuvos sienas, lenkų ir lietuvių vadai, užklupti nepasiruošę, visiškai nežinojo, nei kokiomis pajėgomis galėtų pasitikti priešą, nes jų jokių būdu neužteko, nei kokia kariuomene kliaudamiesi galėtų priešintis, nes ši buvo labai toli [...]. Prigimtis ir didžiadvasis kilnumas, kuriuo tie žymieji vadai buvo apdovanoti (nors ir suvokė, kad gali būti ne tik priešų įveikti, bet tiesiog juose paskęsti), skatino vis dėlto nuo priešo nesitraukti ir nesileisti bėgti, – surinkę kiek galėjo, gal du tūkstančius ar apie tiek, iš šeimynykščių, vietinių bei atvykusių, narsiai pasiliko kautis. O būdami dievobaimingi ir atsidavę Kristui, suprato, kad jei iš širdies šauksis, kadangi Dievas mums prieglauda ir stiprybė, pagalba varguose, negalės jiems laiku nepagelbėti, ir nusprendė, jog toji neganda juos ištikusi todėl, kad pažadėję pasirūpinti (kaip ne kartą buvo nutarę), jog palaimintasis Kazimieras [...]. Dėl to su ašaromis ėmė melsti pagalbos iš aukštybių ir, ieškodami paramos pas patį palaimintąjį Kazimierą, vienu balsu šitaip meldėsi: „Dangiškasis Kazimierai, kurį tikime esant mūsų tautos gynėju ir šios tėvynės ypatinguoju globėju pas visagalią Dievą, pažvelk į šią mūsų nelaimę ir sielvartą, te neužvaldo mūsų nedori priešai schizmatikai, išsižadėję tikrųjų Šventosios Motinos Bažnyčios apeigų bei prieglobsčio. Tu mūsų viltis, tu mūsų apsauga! Pasigailėk tavosios pagalbos meldžiančios tėvynės, kurioje esi gimęs ir užaugęs. [...] Ištarus tuos žodžius, juos pagavo kažkokia aiškiai juntama nežemiška dvasios stiprybė, kažkoks proto žvalumas, ir nors patyrė iš žvalgų totorių, kad maskvėnų raitelių skaičius viršija šešiasdešimt tūkstančių (kad taip ir yra, buvo aiškiai matyti iš tolo stebint saulėtą vietą, kur tie patys maskvėnai buvo apsistoję ir įrėngę karo stovyklą), o lietuvių vadai (kaip esame sakę) tegalėjo draugėn surinkti tik du tūkstančius: tačiau nieko nesibijodami nutarė pulti priešą.“¹⁸

Dr. Judita Puišio

Šv. Kazimiero draugija

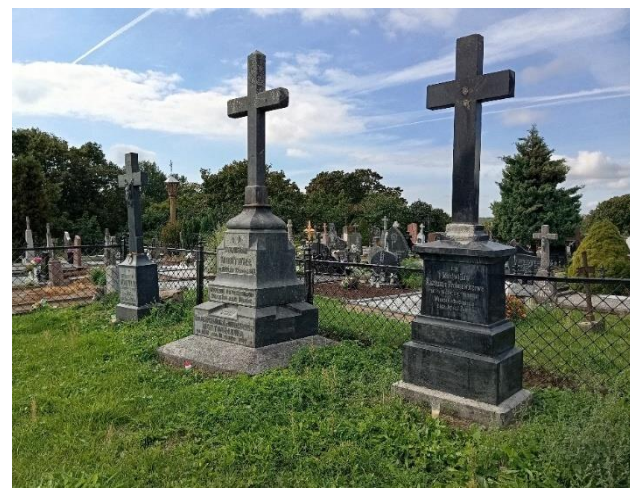
1889 m. Žemaičių kunigų seminarijos klieriko P. Šilinsko iniciatyva buvo įsteigtas slaptas klierikų būrelis, kuris veikė iki 1892 m. Jo nariais buvo Antanas Kaupas, Felicijonas Lelis, Kazimieras Prapuolenis-Pakalniškis, Juozas Tumas-Vaižgantas ir kiti. Draugijos tikslas buvo rengti ir leisti lietuviškus tikybos raštus. Šv. Kazimiero draugija išleido kun. Kazimiero Pronckiečio išverstą knygą „Šviesa Dievo akivaizdoje“.

KAZIMIERA IŠ MONTVILŲ

Vos įjė į Šėtos Švč. Trejybės bažnyčią, jeigu

būsime atidūs, kiekviename iš šoninių altorių išvysime šventųjų paveikslus. Antruose tarpsniuose išvysite Šv. Juozapą, Šv. Stanislovą, kurie buvo Juozapo ir Stanislovo Montvilų dangiškieji globėjai.

O kur Montvilaičių dangiškos globėjos? Dar visai neseniai moterys ir merginos negalėjo įeiti į presbiteriją. Kilmingosioms ir netgi vienuolėms būdavo įrengiami balkonai arba chorai. Jeigu pasižvalgytume po Šėtos Švč. Trejybės bažnyčią, pastebėtume, jog viename altoriuje, dešinėje pusėje, pagrindinėje navoje, antrame tarpsnyje kabo Šv. Kazimiero paveikslas. Aplankę Montvilų panteoną šalia Stanislovo Montvilos, jo tėvų Stanislovo ir Aleksandro Montvilų, rasime Kazimieros Montvilaitės – Protasevičienės antkapį.

Montvilų iš Mitėniškių panteonas Šėtos kapinėse, 2024 m. nuotrauka dr. J. Puišio

Kazimiera iš Montvilų – Protasevičienė (Kazimiera z Montwillow Protaszewiczowa), anot užrašo antkapyje, gimė 1843 m. birželio 3 d. Gaila, kad neaišku, kur gimė Kazimiera ir iki šiol nepavyko nustatyti, nes Šėtos parapijos metrikų knygoje jos krikšto įrašo nerasta.

Kazimiera Montvilaitė - Protasevičienė, 1879 m.¹⁹

¹⁶ <https://www.sventumogarsas.lt/sventieji/sv-kazimiero-relikviju-tremtis-ir-sugrizimas/>

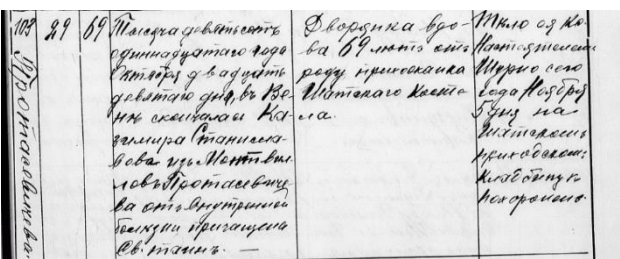
¹⁷ <https://www.bernardinai.lt/kad-klastingas-priesas-nesiverztu-lietuvas-globejas-sv-kazimieras-karys/>

¹⁸ <https://www.bernardinai.lt/kad-klastingas-priesas-nesiverztu-lietuvas-globejas-sv-kazimieras-karys/>

¹⁹ M. Römeris Dienoraštis DIENORAŠTIS 1911 m. sausio 1-oji (14-oji) – 1912 m. balandžio 20-oji (gegužės 3-ioji), 2022, 78 psl.

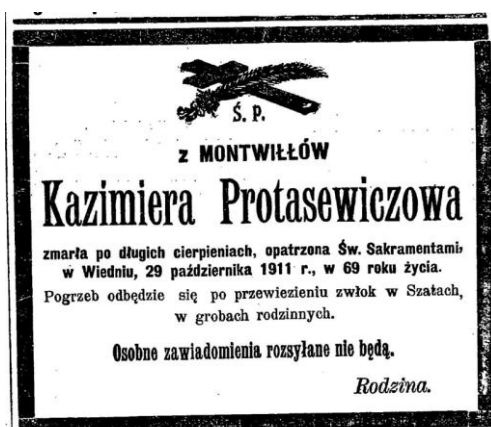
Ji mirė kančiose 1911 m. spalio 29 d., toli nuo gimtinės Vienoje, Austrijoje, 69 gyvenimo metais, būdama našlė. Jos žemiškieji palaikai buvo pervežti į Šėtą ir palaidoti 1911 m. lapkričio 5 d. Šėtos Montvilų kapavietėje. Gedulingos pamaldos už šviesios atminties Kazimierą Protasevičienę šeimos prašymu buvo aukojamos Šv. Jono bažnyčioje 1911 m. lapkričio 7 d. 11 val., o Šv. Vincento Pauliečio merginų draugijos prašymu - Vilniaus katedroje lapkričio 8 d. 9 ½ rytą.

Apie tetą Kazimierą Protasevičienę užsimena žymus Lietuvos teisininkas Mykolas Römeris¹⁷. Römerių šeimos albume išsaugotos Kazimieros Protasevičienės antroje nuotraukos pusėje įrašyta: „Wujenka Kazimira z Montwiłłów Protasewiczowa w r. 1879 (Teta Kazimira iš Montvilų Protasevičienė 1879 metais)“²¹. Reikia paminėti, kad Protasevičių šeimai 1905 metais priklausė Vilniaus banko (kuriam vadovavo Kazimieros iš Montvilų Protasevičienės brolis Juozapas Montvila) - Žemės banko 330 akcijos, Komarams - 403 ir Pliateriams - 714 akcijų²².

1911 m. spalio 29 d. Vienoje mirė Kazimiera Stanislovo duktė iš Montvilų Protasevičova nuo vidinės ligos, Šv. Sakramentais aprūpinta, bajorė, našlė, 69 metų nuo gimimo, Šėtos bažnyčios parapijietė. Jos kūnas buvo palaidotas šiais metais lapkričio 5 d. Šėtos parapijos kapinėse.

Kazimieros iš Montvilų Protasevičovos mirties išrašas²³

Šviesios atminties

Iš Montvilų

Kazimiera Protasevičova

Mirė ilgose kančiose, aprūpinta Šv. Sakramentais Vienoje, 1911 m. spalio 29 d. 69 gyvenimo metais. Laidotuvės vyks pervežus palaikus į Šėtą, šeimos kapavietėje

Atskiras pranešimas nebus siunčiamas

Šeimyna²⁴

Kazimieros iš Montvilų Protasevičienės nekrologas²⁵

Šviesios atminties

Iš Montvilų

Kazimiera Protasevičova

Mirė š. m. spalio 29 d. Vienoje.

Palaikai buvo pervežti į kraštą ir palaidoti lapkričio 5 d. Šėtoje, Ukmergės pavieta, šeimos kapavietėje.

Gedulingos pamaldos už šviesios atminties Kazimierą Protasevičovos sielos ramybę, bus aukojamos Šv. Jono bažnyčioje š. m. lapkričio 7 d. 11 val., į kurias giminačius, bičiulius ir pažįstamus kviečia šeimyna.

Šeimyna²⁶

Pakartotinas Kazimieros iš Montvilų Protasevičienės nekrologas²⁷

Už Šviesios atminties Kazimieros iš Montvilų Protasevičovos sielos ramybę gedulingos Šv. Mišios bus aukojamos katedroje lapkričio 8 d. 9 ½ rytą, apie ką praneša Šv. Vincento Pauliečio merginų draugija

Šv. Vincento Pauliečio ponių draugijos skelbimas²⁸

Kazimieros Montvilaitės - Protasevičienės antkapinė plokštė Šėtos kapinėse, 2025 03 22, nuotrauka R. Volbergo

Dr. Judita Puišo

Montvilų panteono tvarkymo darbai Šėtos kapinėse: Sigita Montvilaitė – Radovanovich, Artūras Narkevičius, 2024 08 01, nuotrauka R. Volbergo

Reikėtų pažymėti, kad Montvilų kapinių panteono tvarkymui iniciatyvą parodė Sigita Montvilaitė – Radovanovich 2024 metų vasarą. Kaip ji buvo pasakiusi, kad „esu Montvilų genties paieškose“. Taigi, Šėtos kapinėse buvo nuvalyti paminklai nuo kerpių, apnašų, o tvorelės nudažytos, nurauti krūmai, nukastos velėnos ir uždegtos žvakės ainių atminimui.

Sigita Montvilaitė – Radovanovich. Nuotraukos fragmentas iš Mitėniškių dvaro Montvilų paminklo iškilmių, 2024 11 29

Redaktorius

ŠV. VINCENTO PAULIEČIO ĮSTEIGTA MISIJŲ KONGREGACIJA MINI 400 METŲ JUBILIEJŲ (1625-2025)

Šv. Vincento Pauliečio (Vincent de Paul (1581-1660) įsteigtos Misijų kongregacijos 400 metų jubiliejaus minėjimas prasidėjo 2023 metais ir užsibaigs 2025 metų balandžio 28 d. – gegužės 1 d. dideliu renginiu Paryžiuje, kur yra Šv. Vincento Pauliečio kapas.

²⁰ M. Römeris Dienoraštis DIENORAŠTIS 1911 m. sausio 1-oji (14-oji)–1912 m. balandžio 20-oji (gegužės 3-ioji), 2022, 78-79 psl.

²¹ M. Römeris Dienoraštis DIENORAŠTIS 1911 m. sausio 1-oji (14-oji)–1912 m. balandžio 20-oji (gegužės 3-ioji), 2022, 78 psl.

²² Vladas Terleckas, Vilniaus Žemės bankas (1872–1915 m.), Pinigų studijos, 2008, 1, 55 psl.

https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/34143_804f6d402d5cae7ae00c02795d4c2763.pdf

²³ Šėtos Švč. Trejybės Romos katalikų bažnyčios (Ecclesia Romana Catholica Sanctissimae Trinitatis Szatensis) mirties metrikų knyga 1902-1916 m. 128 psl. LVIA F 1657 ap. 1 s.v. 5

<https://www.epaveldas.lt/preview?id=1657%2F1%2F5>

²⁴ Kurjer Wilenski z Niedzieli Nr. 127 (247), 1911 X 30 (XI 12) 1 psl.

²⁵ Kurjer Wilenski z Niedzieli Nr. 127 (247), 1911 X 30 (XI 12) 1 psl.

²⁶ Kurjer Wilenski z Niedzieli Nr. 132 (252), 1911 XI 6 (19), 4 psl.

²⁷ Kurjer Wilenski z Niedzieli Nr. 132 (252), 1911 XI 6 (19), 4 psl.

²⁸ Kurjer Wilenski z Niedzieli 132 (252), 1911 XI 6 (19), 4 psl.

Šv. Vincentas Paulietis buvo pranciškonas kunigas. Jis yra Visų labdaringų organizacijų globėjas. Šv. Vincentas Paulietis 1617 m. įsteigė pirmąją artimo meilės darbų - Gailestingųjų ponių draugiją. Lione 1625 m. kunigų ugdymo tikslais įsteigė kunigų misionierių kongregaciją, kurią popiežius patvirtino 1663 m. Jos nariai pasiaukoję dirbti ir gyventi tarp vargšų, kad padėtų jiems gauti duonos ne tik kūnui, bet ir dvasiai. Kongregacijos būstinė buvo Paryžiuje, Šv. Lozorius ligoninėje. 1633 m. prie Gailestingųjų ponių, kurios slaugė Paryžiaus Didžiosios ligoninės ligonius, draugijos padedamas Luizos de Marilak (Luise de Marillac) įkūrė ir Gailestingųjų seserų draugiją.

1860 m. balandžio 9 d. Vilniaus labdarybės patalpose įvyko Šv. Vincento Pauliečio labdaringųjų ponių brolijos steigiamasis posėdis.²⁹ Šios brolijos iniciatorė dvarininko Mauricijaus Bučinskio našlė Matilda Giunter - Bučinska (Günter Buczyńska). Idėją įkurti draugiją, kuri rūpintųsi vargšais M. Bučinska parsivežė dar 1859 m. iš Prancūzijos. Įsteigus broliją, ji ėmėsi ir šios draugijos prezidentės pareigų. Kaip rašo dr. Aldona Prašmantaitė: „Vilniaus Šv. Vincento Pauliečio brolija, vienijusi elitiniams XIX a. visuomenės sluoksniams priklausiusias Vilniaus miesto moteris, buvo konfesinė filantropinė organizacija, nekėlusi politinių tikslų. Brolija veikė katalikų Bažnyčios kultūrinėje erdvėje, nors dalis jos narių priklausė stačiatikių Bažnyčiai. Brolijos veiklos nutraukimas atspindi ne tik bendrą to meto Rusijos imperijos buvusios Lietuvos - Lenkijos valstybės žemėse vykdytą konfesinę politiką, bet ir rodo, kad 1863 m. sukilimas bus įbauginęs imperinės valdžios pareigūnus tiek, kad politinių akcentų ieškota ir su politika nieko bendra neturinčiose gyvenimo sferose“. Šv. Vincento Pauliečio labdaringųjų ponių brolija Caro valdžios pareigūnų buvo patvirtinta tik 1911 metais.³⁰

Nepriklausomoje Lietuvoje Šv. Vincento Paulio pavargėliams šelpti draugija buvo įkurta 1920 Kaune. Kaip rašė 1920 m. rugpjūčio 26 d. dienraštis „Laisvė“: „*Sekmadienį 22–VIII įvykusį labdarių susirinkimą tapo išrinkti šv. Vincento ir Paulo pavargėliams šelpti draugijos valdyba šie asmenys: pirmininku Leonas Bistras, vice pirmininku dr. kun. Tamošaitis ir p. Ona Stulginskienė, sekretorium Kazimieras Malinauskas, išdininkas kan. J. Stakauskas, valdybos nariu Jurgis Linartas, kandidatais p. p. Agota Milčienė, Jadvyga Tubelienė ir kan. K. Paltarokas. Draugijos raštinė randasi Ožėškienės gat. 12. Kaune, tat tenai ir prašoma kreiptis su reikalais. Valdyba*“.³¹

1921 m. taip pat įsteigta Šv. Vincento Pauliečio mergaičių mokytojų seminarija Kaune, kurioje jau 1922 m. mokėsi 64 mergaitės, iš jų 1 žydė.³² 1937 m. Šv. Vincento Pauliečio draugija Lietuvoje turėjo 85 senelių ir neįgaliųjų prieglaudą, globojo virš 3200 senelių, daugiau kaip 200 našlaičių, 45 vaikų darželius, 3 sveikatos centrus, kuriuose nemokamai gydė vargšus, motinas ir vaikus. 1938 m. Kaune įsteigė didžiausius Lietuvoje prieglaudos namus.³³

Dr. Judita Puišio

Ar tai žingsnis link totalitarizmo?

Ar gera kaimynystė tampa prabanga, ar pinigų troškulys pamina vertybes?

Pasaulį vėl budina iš sąstingio Amerika 2025-aisiais. Prezidentas Donaldas Trumpas, vos įžengęs į Baltuosius rūmus, pradėjo įžeidinėti kaimynę Kanadą, pareiškęs, kad paversiantis ją 51-ąja Amerikos valstija ir Meksiką privers pasistatyti sieną, uždės įvežamoms prekėms 25% muitus; iš Panamos atsiims Panamos kanalą; Grenlandiją atims iš Danijos karalystės, nes ši didžiausia pasaulio sala yra arčiau Amerikos ir reikalinga saviems interesams ginti.

Amerikoje naikinamos žiniasklaidos priemonės kaip esą nereikalingos, karpomos išlaidos, tarp jų „Amerikos balsas“ transliacija lietuvių kalba. Šis prezidentas nesismulkindamas apkaltino dėl nerengiamų prezidento rinkimų (kariaujančios šalies) susitikęs Baltuosiuose rūmuose Ukrainos prezidentą Volodymyrą Zelenskį ir pavadinęs jį autoritariniu vadovu, pareikalavo 500 mlrd. dolerių tariamos skolos už suteiktą ginkluotę ir paramą kare su Rusija mainais į naudingųjų mineralų kasybą Ukrainoje. Nesutikęs, išprašė Ukrainos prezidentą lauk. Praėjus kelioms dienoms, atlyžęs, pareiškė, kad Ukraina skolinga 350 mlrd., bet V. Zelenskio teigimu – perpus mažiau. Paaiškėjo, kad JAV nebeteikia Ukrainai žvalgybos duomenų, išjungė toliašaudės artilerijos sistemas, per jėgą reikalaujama susitaikyti su Rusijos agresijos padariniais: atiduoti Krymą, Zaporožę, Chersoną, Luganską, Donecką ir sudaryti paliaubas 30 dienų, o toliau ir taikos sutartį. Negana to, D. Trampas pareiškė, kad atsisako vienašališkų įsipareigojimų ginti kai kuriuos Europos sąjungininkus, išves savo karius, negins savo branduoliniu „skėčiu“. Tuomet visą Europą išpylė šaltas prakaitas ir didžios Europos valstybės, bet be smulkių dabarties valstybių kaip Lietuva, lyg paauglės mergelės už mokyklos kampo sumaniusios parūkyti, ėmėsi svarstyti už kelių dienų susirinkusios, 2025 m. vasario 17 d. Paryžiuje, kaip apsaugos Europą nuo galimos agresijos ar net visaapimančio karo, jei Amerika nerems NATO.

Apskritai, 1994 m. Budapešto memorandume duotais pažadais Kijevui, kad bus gerbiamas šalies suverenumas, Ukraina atsisakė trečiojo pagal galingumą branduolinio arsenalo pasaulyje ir viską atidavė kaimynei Rusijai, o JAV padėjo demontuoti. O juk taip viskuo buvo naiviai tikima, pasirašant Saugumo garantijų dėl

branduolinio ginklo atsisakymo memorandumą su JAV, Jungtine karalyste, Rusija.

Lietuvos sąjungininkė Vokietija irgi ėmėsi neregėto masto finansinio plano įgyvendinimo: pritraukti 1 trilijoną eurų savo šalies gynybai ir ginkluotės gamybai. Nepaisant visų švelninančių kalbų, Amerika grįžta vėl prie savo ištakų ir vėl žiūri tik savo biznio (amerik. - business). Jeigu palaikai agresorių, tai ir pats tampa agresoriumi, kyla totalitarinės diktatūros režimo pavojus. H. Arendt „Totalitarizmo kilmė“ (1951), C. J. Friedrich ir Z. Brzezinski „Totalitarinė diktatūra ir autokratija“ (1956) išskyrė totalitarizmo bruožus: 1) visiškas ekonominės, valstybinės, partinės valdžios susilieėjimas į vieningą mechanizmą; 2) platus slaptų politinio persekiojimo ir teroro įstaigų tinklas; 3) galingas valstybinės propagandos aparatas; 4) populistinės ideologijos diegimas į visuomenės sąmonę per švietimą ir kultūrą; 5) hegemonistinės pretenzijos; 6) militarizmo kultas; 7) avantiūristinė tarptautinė politika.

Svarbūs 6 totalitarizmo požymiai: **I.** oficialioji ideologija, apimanti visus žmogaus gyvenimo aspektus ir privaloma visuomenės nariams; ta ideologija kategoriškai atmeta esamą tvarką ir kviečia susitelkti naujo pasaulio sukūrimui, jeigu reikės – prievartos keliu. **II.** Vienintelė masinė partija, vadovaujama, dažniausiai, vieno žmogaus, diktatoriaus ir vienijanti, palyginti nedidelę gyventojų dalį (10 %). Partijos branduolys – atsidavęs ideologijai. Partija, sudaryta oligarchiniu principu, yra arba virš biurokratinės valstybės organizacijos, arba visiškai su ja susijusi. **III.** Beveik visiška partinė visų masinės informacijos priemonių kontrolė. **IV.** Visiškai tokia pati partinė visų ginkluotųjų pajėgų kontrolė. **V.** Teroristinės policinės kontrolės sistema, palaikanti partiją, bet ją taip pat ir kontroliuojanti partijos vadų interesais; kontrolė vykdoma ne tik režimo priešų, savavališkai pasirinktų gyventojų grupių ir klasių atžvilgiu. **VI.** Centralizuotas vadovavimas visai ekonomikai biurokratine koordinacija; analogiškai vadovaujama daugumai visuomeninių organizacijų.³⁴

Taigi, Miuncheno suokaltis XX a. siejamas su 2 Pasauliniu karu, kaip nuolaidžiavimo A. Hitleriui politika, aneksuojant Sudetų kraštą 1938 m., o JAV ir Rusija XXI a. tikėtina, yra sudariusios sandėrį dėl Ukrainos politinės, teritorinės ir ekonominės padėties. Gyvenam ir matom!

2025 m. kovo 23 d. startavo derybos Saudo Arabijoje, Rijade tarp Rusijos - Amerikos, tarp Amerikos – Ukrainos derybininkų skirtinguose aukštuose lyg žaidžiant bridžo partijas kortomis. Lyg dar ir girdisi JAV senatorių balsai, raginantys užšaldytus Rusijos 300 mlrd. dolerių skirti Ukrainai. Jeigu Rusija administracinėmis ribomis visiškai nori perimti užkariautus Ukrainos regionus, gi Amerika siekia gauti prieigą prie atominių elektrinių. Tai grįžtame į 1939-uosius?

²⁹ Vilniaus Šv. Vincento Pauliečio brolija (1860–1863): tarp filantropijos ir politikos“, in: Lituanistika, Vilnius, 2005, t. 62, Nr. 2, 25 psl.

³⁰ [Towarzystwo Dam Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo – MediWiki](#)

³¹ „Laisvė“, 1920 m. rugpjūčio 26 d., Nr. 172, 2 psl. [Laisvė / redaktorius-leidėjas E. Draugelis. - 1920-1923 - 1920-rugpj.26 | epaveldas.lt](#)

³² [Šv. Vincento Pauliečio draugija - Visuotinė lietuvių enciklopedija](#)

³³ [Buvusi Šv. Vincento Pauliečio draugijos senelių prieglauda Kaune | Tarpukario architektūra](#)

³⁴ Šiuolaikinė valstybė, vadovėlis. Sudarytojas doc. dr. Juozas Matakas, Kauno technologijos universitetas, 1999, 42 – 43 psl.

KELIO PRADŽIA Į ATKURTĄJĄ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ

Praėjus 35 metams nuo 1990 m. kovo 11-ąją paskelbto Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo, galime pastebėti, kaip pasikeitė Lietuva, žmonės ir patys akto signatarai, kai vieni iš jų tapo milijonieriais, o kiti kukliai dirbo savo intelektualinį darbą, nepaisant didžiulio buvusio dėmesio ir įtampos. Kelias į nepriklausomybę buvo pilnas vilkduobių.

Gyvenome TSRS erdvėje ir vis pakeldavome akis į televizorių, vos išgirdę, kad mirė eilinis senelis iš politbiuro pvz. Michailas Suslovas 1985 01 25 (g. 1902 11 21), kadaise sakęs: kad „Lietuva bus, bet be lietuvių“. Generalinis sekretorius Leonidas Brežnevas mirė 1982 11 10 (g. 1906 12 19); po jo, Jurijus Andropovas - 1984 02 09 (g. 1914 06 15), valdymo laiku suorganizavęs antialkoholinę kampaniją ir į dienos šviesą išvilkęs būsimus reformatorius kaip Jegoras Ligačiovas, Nikolajus Ryžkovas ir Michailas Gorbačiovas; ir dar Konstantinas Černenko – 1985 05 10 (g. 1911 09 24). Ir štai atėjo ta diena, kai seniausias politbiuro narys Andrejus Gromyka (1909 07 18 – 1989 07 02) iškėlė Michailo Gorbačiovo kandidatūrą į Centro komiteto generalinius sekretorius, o pastarasis vėliau – ilgamečio diplomato A. Gromykos kandidatūrą į SSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo pirmininkus (jau buvo iki 1988)³⁵.

Generalinis sekretorius M. Gorbačiovas ėmėsi reformuoti stagnaciją patiriančias politines, ūkio TSRS struktūras, o tai įgavo terminą „Perestroika“, daugėjo viešumo – „glasnost“, demokratizacijos, leidžiant mitingus ir demonstracijas, aišku, pradžioje palaikančius perestroiką ir vyko rinkimai, pvz. 1989 m. į SSRS Liaudies deputatų suvažiavimą. Didžiulį TSRS sukrėtimą padarė Černobilio atominės elektrinės avarija 1986 m. balandžio 26 d., tuo tarpu Lietuvoje, prie Jonavos miesto, gamybiniame susivienijime „Azotas“ kilo pramoninė avarija ir ekologinė katastrofa, viena didžiausių visoje TSRS. Žiūrėdami informacinius reportažus „Prožektor perestroiki“ (rusų k. „Прожектор перестройки“), žmonės pradėjo matyti realią situaciją, kaip pvz. Rusijoje atrodo neišvažiuojami keliai; laukuose paliktos žemės ūkio technikos neartuose ir užžėlusiuose laukuose; nusekusi dešimtis kilometrų Aralo jūra su krante riogsančiais laivais, apribojus vandens patekimą iš Amadurjos ir Sirdarjos upių dėl beatodairiško medvilnės auginimo laistant vandeniu; užterštas Baikonūro kosmodromo platybes Kazachstane, leidžiant raketą į kosmosą ir pan.

Sovietinis aktyvas sąjunginėse respublikose ėmėsi steigti judėjimus pertvarkai remti. Nieko nuostabaus, tas vyko ir Lietuvoje. Matyt, tikėtasi, kad pertvarka šiuo atšilimo laikotarpiu pavyks be didelių sukrėtimų. Nors Lietuvoje buvo ir išlikusių po represijų disidentų, Helsinkio grupės aktyvistų, tokių Antanas Terleckas, Vytautas Bogušis, vienuolė Felicija Nijolė Sadūnaitė ar kunigas Bronius Laurinavičius.

Tikėjimo laisvės kankinys kunigas Alfonsas Svarinskas

Netylėjo ir kunigas Alfonsas Svarinskas visą sovietmetį Lietuvoje, buvo kalinamas, o nuo 1976 m. atsidūręs Viduklėje ir tapęs Šv. Kryžiaus parapijos klebonu, rengė tikinčiųjų eisenas, iškilmes, 1978 m. su kitais disidentais ir kunigais įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą, skelbė jo dokumentus. Galiausiai dar 1983 m. sausio 26 d. trečiąją kartą buvo suimtas, gegužės 6 d. nuteistas 7 metams lagerio ir 3 metams tremties, taip ir atsidūrė Permės srities lageriuose. Buvo sukurtas propagandinis dokumentinis filmas „Kas Jūs, kunige Svarinskai?“, išėjęs į eterį 1987 11 16. Neįtikėtina, bet 1988 m. Maskvoje apsilankęs JAV prezidentas Ronaldas Reiganas paprašė TSRS vadovą Michailą Gorbačiovą išlaisvinti kunigą Alfonsą Svarinską!

Kunigas A. Svarinskas, JAV Lietuvių bendruomenės Vakarų apygardos pirmininkė Angelė Nelsienė, JAV Prezidentas Ronaldas Reiganas, 1989 08 22³⁶

Didžiojo reformatoriaus įsakymu, A. Svarinską, iš tikrųjų, 1989 m. liepos 11 d. paleido ir kunigas grįžo vėl į Viduklę trumpam, nes rugpjūčio 23 d. buvo ištremtas į Vokietiją, be teisės grįžti į Lietuvą. Gyveno Frankfurte prie Maino. Kunigas tremtinys 1988 – 1990 m. lankė lietuvių kolonijas Šiaurės ir Pietų Amerikoje, Europoje, Australijoje, bendravo su daugeliu pasaulio veikėjų. **Kunigas Alfonsas Svarinskas, kaip Lietuvos disidentas, net 12 kartų susitiko su popiežiumi Jonu Pauliumi II-uju!**

Popiežius Jonas Paulius II, šventasis nuo 2014 metų

Ir tik Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, 1990 m. birželio 19 d. kunigas A. Svarinskas grįžo į Lietuvą ir tapo kardinolo Vincento Sladkevičiaus kancleriu (iki 1992 m.).

Sielų protestas Vilniuje, viešai pasmerkęs okupaciją, ir aukos

Derėtų prisiminti, kad dar 1979 m. rugpjūčio 23 d. Lietuvos Laisvės Lygos vadovas (LLL) Antanas Terleckas su kunigu Juliumi Sasnausku

parengė, suredagavo, surinko parašus ir Lietuvoje bei užsienyje išplatino vadinamąjį 45 pabaltijiečių memorandumą, adresuotą Sovietų Sąjungos Vokietijos Federacinės Respublikos, Vokietijos Demokratinės Respublikos vyriausybėms, Atlanto chartiją pasirašiusių šalių vyriausybėms ir Jungtinių Tautų Organizacijos generaliniam sekretoriui.³⁷ Už tai sovietai abu nuteisė ir įkalino, o praėjus ilgiems metams, „perestroikos“ valdžia išleido į laisvę.

Centre su akiniais kunigas R. Grigas, dešiniau A. Terleckas, 1987 08 23

Vienok, toliau įvyko lyg ir logiškas 1979 metų darbų tęsinys: 1987 m. rugpjūčio 23 d. pirmasis, rimtesnis, viešas mitingas prieš okupacinę sovietų valdžią, prie Adomo Mickevičiaus paminklo Vilniaus širdyje, greta Šv. Onos bažnyčios. Mitingą inicijavo LLL vadovas A. Terleckas šioje vietoj, kunigo Sasnausko siūlymu, dėl atviros erdvės visuomenei. Organizacinio komiteto nariais buvo V. Bogušis, P. Cidzikas, F. N. Sadūnaitė. Parengtą Kreipimąsi mintinai išmoko Lietuvoje viešėjusi JAV studentė Milda Palubinskaitė ir šį tekstą perdavė Vatikano radijo stočiai. Apie ruošiamą mitingą rugpjūčio 7-ąją pranešė Vatikano radijas. Netrukus organizatoriai sulaukė grasinimų iš sovietų KGB. Spauda mirgėte mirgėjo pasmerkimais.

Mitingo metu buvo pasmerkti 1939 metų rugpjūčio 23-iosios slaptieji Molotovo – Ribentropo pakto protokolai³⁸ tarp TSRS ir Nacistinės Vokietijos, lėmę sovietų galutinę Lietuvos valstybės okupaciją 1940 metais.

Mitingo dalyvių skaičius pateikiamas įvairiai: gal 500 – 1000, kiti teigia, kad 2000 – 3000 žmonių, mat skaičiuojami buvo ir tie, kurie iš skverų ir kiemų stebėjo, kaip pvz. save komunistu pozicionavęs („aš esu raudonas“) socialdemokratų politikas Česlovas Juršėnas. Mitinge buvo ne tik kalbos, bet ir buvo deklamuojamos eilės, giedamos „Lietuva brangi“, „Marija Marija“, prieškario „Tautinė giesmė“. Mitinge kalbėjusi vienuolė Nijolė Sadūnaitė savo kalboje pasmerkė Josifą Staliną,

Dešinėje vienuolė N. Sadūnaitė, V. Bogušis, 1987 08 23

³⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija

³⁶ Nuotrauka iš laikraščio „Lietuvos aidas“ archyvų.

³⁷ XXI amžius. 1987 metų mitingas: LAISVĖS LINK, 2017 m. rugpjūčio 25 d., Nr. 32 (2249).

³⁸ Nepuolimo sutartis tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos.

ir Adolfą Hitlerį už jų įvykdytus nusikaltimus žmonijai, Baltijos valstybių padalinimą ir milijonines režimų aukas. Kunigas Robertas Grigas pareiškė, jog Lietuvos prisijungimas prie TSRS nebuvo savanoriškas Lietuvos gyventojų sprendimas. Gi dailininkas, dekoratorius iš Vilniaus akademinio dramos teatro Vytautas Pranciškus Jančiauskas, tiesiai šviesiai, pareikalavo Lietuvos nepriklausomybės:

„Visi Lietuvos pavergėjai šaukdavo, kad atėję mūsų išvaduoti. Vadavo mus kryžiuočiai, rusų caras, Vokietijos kaizeris, Stalinas, Hitleris ir vėl Stalinas. Jeigu dar vienas toks išvadavimas, teliks tik geografinė Lietuvos sąvoka. (...) Nusimeskime baimės skraistę, tiek metų slėgusių mūsų dvasią. Pasijuskime pilnaverčiais žmonėmis! Mes gyvename savo tėvynėje, savo žemėje, todėl mums nėra ko bijoti. (...) Negaliu nekalbėti apie Afganistaną.³⁹ Gėda rusų imperialistams, apsikaišusiems balandžio plunksnomis, kruvinu kalaviju plečiantiems imperijos sienas.⁴⁰

Mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo, 1987 08 23

Renginį fiksavo ne tik KGB agentai, bet ir užsienio korespondentai, o vietos spauda smerkė, menkino dalyvių skaičių. Lietuvos komunistų partija ir KGB, siekdamas sudaryti įspūdį, jog visuomenė mitingui nepitaria, organizavo mitingo dalyvių svarstymą ir pasmerkimą darbovietėse ir gyvenamosiose vietovėse. Lietuviškoje vikipedijoje teigiama, kad esą 1987 m. rugpjūčio 25 d. mitingo organizatoriai N. Sadūnaitė, A. Terleckas, V. Bogušis ir P. Cidzikas parašė net viešą laišką gensekui M. Gorbačioviui išreiškdami džiaugsmą, jog nepaisant neadekvataus mitingo vaizdavimo žiniasklaidoje ir daromo spaudimo organizatoriams ir jų šeimos nariams, mitingas nebuvo nuslopintas.⁴¹ Signataras Gediminas Ilgūnas teigė, kad „Vilniaus demonstracijos dalyviai ir kalbėtojai R. Grigas, N. Sadūnaitė, V. Jančiauskas, R. Puzonas, V. Bogušis buvo suimti, bauginami, vežiojami po miškus, psichologiškai ir fiziškai terorizuojami, tačiau įkalinti nebuvo.⁴² Visgi, realybėje buvo kitaip su Vytautu Pranciškumi Jančiausku. Teatralai atsimena, kad „Saugumui jį išdavė to paties teatro darbuotojas. Išvestas iš namų, užrištomis akimis nuvežtas į Saugumo rūmus tuometiniame Lenino (dabar - Gedimino) prospekte, kelias dienas kankintas, kruvinas naktį parvežtas ir numestas prie namų durų, jis išgyveno tik kelias dienas. Teatras šios istorijos neužmiršo.

³⁹ Kalbama apie TSRS ginkluotojų pajėgų karinę intervenciją 1979 – 1989 m. Afganistane.

⁴⁰ Žiūrėti į 37 išnašą.

⁴¹ Vikipedija lietuvių kalba.

⁴² G. Ilgūnas. Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto signatarai 1990. Vilnius, 2000. 9 psl.

Atmosfera tvyrojo tokia pati kaip A. Škėmos „Pabudime“.⁴³

Nacionalinis dramos teatras, Vilnius

Tuo tarpu iš dokumentikos „1987 m. rugpjūčio 23 d. Vilniuje LLL organizuoto pirmojo viešo protesto mitingo KGB sudarytas dalyvių sąrašas ir informacija, paaiškėjo, kad „JANČIAUSKAS VYTAUTAS-PRANCIŠKUS g. 1934 m. Joniškio r. Akademinio dramos teatro dailininkas dekoratorius. Gyvena Vilniuje. Profilaktuotas už nacionalistinius pasisakymus. Pasisakydamas mitinge kvietė pagerbti stalinizmo aukų atminimą, ragino kovoti už Lietuvos laisvę, būti tvirtiems, nebijoti, nesilankstyti nei prieš rusus, nei prieš amerikiečius.

Rugsėjo 8 d. „pravestas individualus pokalbis“. Nuo tol V. Jančiauską kontroliuos teatro vadovybė, partinė ir visuomeninė teatro organizacijos, kolektyvas.“⁴⁴

Ir visgi, labiausiai buvo apjuodintas ir fiziškai sunaikintas mitinge aštrią kalbą pasakęs Vytautas Jančiauskas: rugsėjo 3 d. „Tiesoje“ buvo išspausdintas KGB darbuotojų parengtas laiškas redakcijai. „Gailiuosi padaręs klaidą“. Su Vytauto Jančiausko vardu, pavarde, suklastotu parašu, nors tokio pasigailėjimo jis niekada nebuvo prašęs ir rašęs. Po kelių dienų čekistai įkišo jį į savo automatinę ir žiauriai sumušė iki sąmonės netekimo paliko miške. 1988 m. vasario 16 d. išvakarėse V. Jančiauskas vėl buvo KGB suimtas. Keturias dienas čekistai jį išlaikė KGB rūmų rūsyje. Sugrįžęs jis ėmė skųstis širdies skausmais, greitai jį, sulaukusį vos 53 metų, ištiko staigi mirtis.⁴⁵

Pasvarstykime. Ką Lietuvoje pilnaverčiai žmonės galėjo padaryti dėl Laisvės šauklio Vytauto Jančiausko? Matyt, pirmiausia, teikti teikimą Lietuvos Respublikos Prezidentui apdovanoti po mirties Lietuvos Respublikos aukščiausiuoju ordinu ir, žinoma, teisiškai įvertinti jo žūtį aplinkybės. Baudžiamosios teisės teorija nurodo, kad nusikalstamais veiksmais sužaloto žmogaus mirtis per 21 dieną, yra pripažįstama nužudymu.⁴⁶

Įdomu šiandien, kiek dar pas mus yra sovietinių laikų garbintojų, kurių vidaus niekas ir nepakeitė. Ilgametis Lietuvos televizijos žurnalistas, Algimantas Čekuolis, savaitraščio „Gimtas kraštas“ vyr. redaktorius, straipsnyje „Dėl demonstracijos“ rašė: „Buržuazinių nacionalistų išsišokimas rugpjūčio 23 dieną taip ir buvo visoje Lietuvoje suprastas išsišokimas, provokacija. (...) Š. m. rugpjūčio 23-ioji netaps nei žymia data, nei koku nors posūkio tašku. Tai

⁴³ D. Šabasevičienė. Spektaklis, išpranašavęs nepriklausomybę. Vilniaus galerija, 2021 05 11.

⁴⁴ LR Seimas. Kelias į Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą lrs.lt/sip/portal.show

⁴⁵ Žiūrėti į 37 išnašą.

tiesiog dar viena gairė, žyminti, kiek sustiprėjo socializmas mūsų respublikoje, kokias galias šaknis tautoje jis turi.“⁴⁷

„Bananų balius“

Tauta buvo neakla ir žinojo savo jėgą, Vilnius, 1988 09 28

Lietuvos Laisvės Lyga (LLL) buvo rakštami visų to metų sovietinei nomenklatūrai, inteligentijai, jėgos struktūroms ir jai nebuvo leista pasisakyti neseniai susikūrusiame nuosaikijame Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio mitinge 1988 metų rugpjūčio 23 d. Vilniuje. Kai pasak signataro G. Ilgūno: „Mitinge Vingio parke dalyvavo 150 000 – 250 000 žmonių, virš minios plevėsavo šimtai juodu kaspinu perrištų trispalvių. Dar įdomiau, kad Sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariai rugpjūčio 30 d. Dailininkų sąjungos salėje susitiko su KGB Lietuvos padalinio vadovu gen. Eismuntu ir jo pavaduotoju E. Baltinu Tai lig šiol negirdėtas dalykas. Generolas priekaištavo Sąjūdžiui už bendradarbiavimą su disidentais, pareiškė, kad jam kelia nerimą kai kurios antitarybinės apraiškos Sąjūdžio veikloje.“⁴⁸

Todėl Lietuvos Laisvės Lyga surengė 1988 m. rugsėjo 28 d. atskirąjį mitingą Vilniaus centre, prie Katedros, tam, kad pasmerkti šią dieną, kai 1939 metais tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos buvo pasirašyti „Sienų ir draugystės sutarties“ slaptieji protokolai, pagal kuriuos Vokietija

⁴⁶ V. Piesliakas. Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį, 1996 m.

⁴⁷ Žiūrėti į 37 išnašą.

⁴⁸ Žiūrėti į 42 išnašą, 16 psl.

mainais už dalį Lenkijos teritorijos Sovietų Sąjungai perleido Lietuvą.

Mitingui valdžia⁴⁹ nedavė leidimo ir aikštėje prie Katedros buvo sutelktos gausios milicininkų ir SSRS vidaus kariuomenės dalinių pajėgos, kurios, pradėjus rinktis žmonėms, pradėjo blokuoti aikštės prieigas.

Kiek žmonių buvo aikštėje? Manoma, kad nuo 5 000 iki 20 000 žmonių. Pradėjus kalbėti LLL vadovui A. Terleckui, žmonės pradėjo šaukti, kad „muša, muša“. Tiek milicininkai, tiek kareiviai skydais ir šalmais prisidengę mušė guminėmis lazdomis, vadinamaisiais „bananais“, spardė, kumščiaavo visus ne tik aikštėje, bet ir pro šaliųėjusius. Taip įvykęs mitingas buvo pavadintas „Bananų baliumi“ ir improvizuotai „vyko“ tris valandas, kol, turbūt, vyrai pavargo. Pasibaigus milicijos ir vidaus kariuomenės siautėjimui, mitingas tęsėsi!

1988 m. rugsėjo 29-osios naktį Gedimino aikštėje, prie Katedros Algimanto Andreikos vadovaujama disidentų grupė atnaujino 1988 m. rugpjūčio 23 – 26 d. vykusią bado akciją dėl politinių kalinių paleidimo, kurioje dalyvavo vienuolė Felicija Nijolė Sadūnaitė, kunigas Robertas Grigas, Petras Cidzikas. Paryčiui, apie 5 val. ryto į Gedimino aikštę atvykę milicininkai sumušė akcijos dalyvius ir juos nuvežė į vidaus reikalų skyrių. Reikėjo įsivaizduoti, kiek turėjo pareigūnai nervuoti, kai pasak šviesios atminties N. Sadūnaitės, kad ir įkišta po metaliniais laiptais, giedodavo giesmes ir išvesdavo iš pusiausvyros savo tardytojus.

Rugsėjo 29 d. prie LSSR vidaus reikalų ministerijos pastato LLL suorganizavo protesto mitingą dėl badautojų sumušimo. Kilus aktyviam visuomenės protestui dėl brutalaus 1988 m. rugsėjo 28 d. mitingo išvaikymo ir smurto prieš badautojus, didelio pasipiktinimo sulaukusi Lietuvos komunistų partijos (LKP) vadovybė buvo priversta imtis priemonių.

Kaip epilogė, 1988 m. spalio 19 d. posto neteko smurtui prieš mitinguotojus pritaręs LKP centro komiteto (CK) pirmasis sekretorius Ringaudas Songaila, o 1988 m. gruodžio mėnesį iš pareigų pašalintas pagrindinis „Bananų baliaus“ iniciatorius – LKP CK antrasis sekretorius Nikolajus Mitkinas.⁵⁰

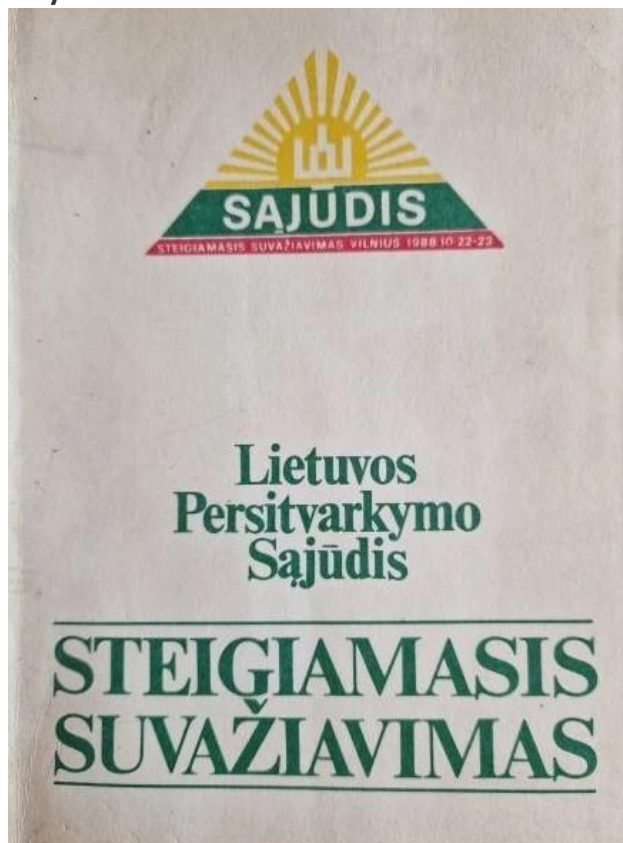
Lietuvos komunistų partijos centro komiteto (LKP CK) plenumė dalyvavo kai kurie Sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariai ir jiems pritariant, 1988 m. spalio 20 dieną pirmuoju sekretoriumi išrinktas A. Brazauskas.

Sąjūdžio Steigiamasis suvažiavimas

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Steigiamasis suvažiavimas įvyko Vilniuje, Sporto rūmuose 1988 m. spalio 22 - 23 d. Jame dalyvavo 1021 delegatas, 167 kandidatai į Sąjūdžio seimo narius ir apie 4 tūkstančiai svečių. Šį suvažiavimą transliavo televizija, tad gatvės ištuštėjo, o salėje tvyrojo visuotinė euforija.

Programinius pranešimus apie Sąjūdžio tikslus padarė R. Ozolas, A. Juozaitis, Z. Vaišvila, K. Prunskienė, V. Landsbergis ir kiti. Žodis buvo suteiktas ir Lietuvos Laisvės Lygos vadovui Antanui Terleckui, kuris savo kalboje reikalavo

Ribentropo – Molotovo pakto anuliavimo ir tarybinės kariuomenės išvedimo iš Lietuvos.⁵¹

1988 m. spalio 23 d., antrąją Steigiamojo suvažiavimo dieną, Sąjūdžio atstovas Rolandas Paulauskas savo kalboje pasiūlė apsispręsti dėl Lietuvos priklausymo Tarybų Sąjungai. Ar mes Sąjungoje ar ne? „Tai yra konstatavimas tiesos, kuri turi būti užfiksuota Sąjūdžio programoje“. Kilo audra ir iššoko į tribūną rašytojas V. Petkevičius, pavadinęs R. Paulausko kalbą provokacija.

Steigiamasis Sąjūdžio suvažiavimas įvyko Vilniaus sporto rūmuose, 1988 10 22 – 23.

Suvažiavimas išrinko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio programą, įstatus, 30 rezoliucijų, parengė laišką TSRS CK generaliniam sekretoriui Michailui Gorbačioviui, informuodamas apie suvažiavimą ir dėkodamas už jo vykdomą pertvarką ir viešumą.

Dalyvių euforija po 50-ies metų okupacijos

Suvažiavimas išrinko Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio seimą iš 220 asmenų, iniciatyvinė grupė nutraukė savo veiklą ir išrinko 35 asmenų

Tarybą, dalimi pateko iniciatyvinės grupės nariai. Apie pusę Tarybos narių priklausė komunistų partijai. Tarybos nariai: kun. V. Aliulis, V. Antanaitis, K. Antanavičius, O Balakauskas, V. Bubnys, A. Buračas, A. Čekuolis, V. Čepaitis, S. Geda, B. Genzelis, R. Gudaitis, G. Jefremovas, A. Juozaitis, J. Juzeliūnas, A. Kaušpėdas, Č. Kudaba, B. Kuzmickas, V. Landsbergis, M. Laurinkus, Just. Marcinkevičius, M. Martinaitis, A. Medalinskas, J. Minkevičius, K. Motieka, A. Nasvytis, R. Ozolas, V. Petkevičius, K. Prunskienė, V. Radžvilas, R. Rajeckas, V. Tomkus, K. Uoka, Z. Vaišvila, E. Zingeris ir A. Žebriūnas.

Sąjūdis nebuvo vieningas ir jei vieni pasisakė už nepriklausomybės atkūrimą, kiti kalbėjo apie dalinio suvereniteto gavimą TSRS ir ragino neskubėti.

Signataras Gediminas Ilgūnas patvirtino, kad Lietuvoje formavosi dvi pagrindinės politinės srovės – realią valdžią turėjusi Lietuvos komunistų partija ir didelį žmonių pasitikėjimą, bet be realios valdžios – Sąjūdis.

1988 m. lapkričio 18 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos sesijoje nebuvo priimtos pataisos dėl LTSR įstatymų viršenybės prieš TSRS įstatymus ir tai sukėlė visuomenėje pasipiktinimą, bet suteikė lietuvių kalbai, trispalvei vėliavai ir Tautiškajai giesmei – Lietuvos himnui valstybinį statusą. 1989 m. sausio mėn. po rinkimų pateko Sąjūdžio atstovai K. Motieka, Z. Vaišvila, vėliau ir R. Ozolas.

Pagaliau Vilniuje valdžia pirmąjį kartą oficialiai paminėjo 1989 metų vasario 16-ąją Akademiniame dramos teatre. Likimo ironija.

1989 m. vasario 28-ąją oficioziniame laikraštyje „Tiesa“ buvo išspausdintas LTSR konstitucijos pataisų projektas, parengtas grupės LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų ir jau 1989 m. gegužės 18-ąją LTSR Aukščiausioji Taryba gegužės 18 d. 11-oje sesijoje pagaliau priėmė LTSR Konstitucijos pataisą, kurioje skelbiama: „Lietuvos TSR galioja tik jos Aukščiausiosios Tarybos arba referendumu priimti įstatymai“.

Lietuvoje vyko rinkimų į TSRS liaudies deputatus kampanija. LLL A. Terleckas kritikavo tokį sprendimą dalyvauti rinkimuose. Sąjūdžio remiamų kandidatų programoje buvo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas, o LKP remiami kandidatai pasisakė už Lietuvą TSRS sudėtyje. Tuo metu įvyko ir beprecedenčiai įvykiai rinkimų kampanijoje, kaip vienas ryškiausių Sąjūdžio lyderių A. Juozaitis (prieš A. Brazauską) ir A. Nasvytis (prieš V. Bereziovą) savo rinkiminėse apygardose atsiėmė kandidatūras. Gėdingai ir po šiai dienai atrodo. 39-iose apygardose buvo išrinkti 31 Sąjūdžio deputatas.

Apskritai, rinkimai buvo alternatyvūs, į vieną deputato mandatą pretendavo daugiau nei vienas asmuo (rinkimai su vieninteliu numatytu pretendentu vyko tik 399 apylinkėse iš 1500). Kandidatai galėjo siūlyti rinkėjams savo programas, naudotis žiniasklaida, buvo užtikrintas balsavimo slaptumas. Kartu buvo užtikrintas vadovaujantis SSKP vaidmuo – trečdalis visų deputatų atstovavo SSKP ir jai

⁴⁹ Vilniaus miesto Lenino rajono liaudies deputatų tarybos vykdomasis komitetas.

⁵⁰ P. Girdenis. 1988 m. rugsėjo 28 d. mitingas: kaip milicija protestuotojus vaišino bananais, 2018 09 28 17:45 (Lietuvos ypatingojo archyvo VRM dokumentų skyrius).

⁵¹ Ilgūnas. Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto signatarai 1990. Vilnius, 2000, 17 psl.

pavaldžioms organizacijoms. Tarp išrinktų deputatų buvo 87 % SSKP narių ir kandidatų, 13 % nepartinių. Demokratinės jėgos kritikavo privilegijuotą SSKP padėtį rinkimuose, ypač didelį jų nepasitenkinimą kėlė vadinamasis raudonasis šimtukas su M. Gorbačiovu priešakyje – jis nedrįso dalyvauti kaip eilinis kandidatas vienoje rinkimų apylinkių.⁵²

Galvę pasirinkimo laisvę rinkėjai neretai reiškė nepasitikėjimą valdančiąja partija. Leningrade nebuvo išrinktas nei vienas komunistas – savivaldybės narys, nei vienas apskrities savivaldybės narys, įskaitant pirmąjį sekretorių ir karinės apygardos vadą. Pirmą kartą po rinkimų į Steigiamąjį susirinkimą (1917 11 – 12) įvyko daugmaž laisvi demokratiniai rinkimai. Pagrindiniu šių rinkimų rezultatu SSSR vadovybė laikė tai, kad piliečiai palaikė pertvarkos ir atsinaujinimo kursą; rinkimuose dalyvavo 89,9 % rinkėjų.

Maskvoje, Kremliaus suvažiavimų rūmuose, 1989 m. gegužės 25 d. prasidėjo TSRS liaudies deputatų suvažiavimas. Tarp 2250 deputatų buvo ir Lietuvos sąjūdietiška delegacija. Deputatai buvo renkami 5 metų laikotarpiui. 750 buvo išrinkti teritorinėse rinkimų apygardose, 750 – nacionalinėse teritorinėse apygardose (po 32 deputatus nuo kiekvienos sąjunginės respublikos, po 11 – nuo autonominės respublikos, po 5 - nuo autonominės srities, po 1 – nuo autonominės apygardos), 750 atstovavo sąjunginėms organizacijoms. Gegužės 31 d. dėl žudynių Tbilisyje, TSRS liaudies deputatas iš Lietuvos, jaunas gydytojas E. Klumbys, protestuodamas prieš generolą I. Radionovą, vadovavusį kariniams daliniams Tbilisyje, pareiškė, kad negalės būti TSRS liaudies deputatu ir dirbti toje pačioje salėje, kurioje yra generolas I. Radionovas ir padėjęs mandatą pirmininkaujančiam M. Gorbačiovui ant stalo išėjo iš salės, stebint daugiamilijoninei televizijos auditorijai. Tuo tarpu deputatas V. Landsbergis informavo suvažiavimo delegatus apie LTSR Aukščiausiosios Tarybos priimtus dokumentus dėl Lietuvos TSR savarankiškumo, apie Ribentropo – Molotovo pakto slaptuosius protokolus ir jų pasekmes Lietuvai. Deputatė K. Prunskienė suvažiavime išdėstė Lietuvos ekonominio savarankiškumo koncepciją.

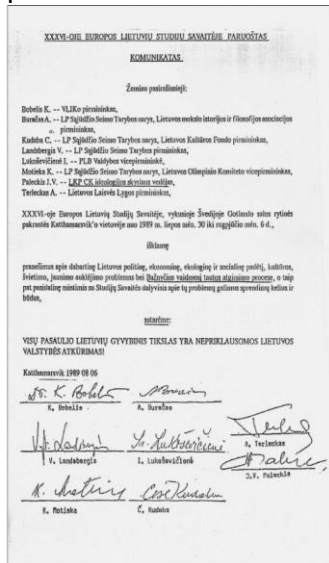
Gotlando komunikatas

Lietuva vienijosi visais frontais. Tad neatsitiktinai ir pasaulio lietuviai atsiliepė. 1989 08 06 Katthammarsvike (Gotlande) įvairių lietuvių organizacijų atstovų buvo pasirašytas politinis memorandumas. Komunikate pabrėžiama, kad visų pasaulio lietuvių aukščiausiasis ir pagrindinis tikslas yra atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Komunikatas priimtas baigiantis tradicinei, jau trisdešimt šeštajai, Europos lietuvių studijų savaitei. Gotlando komunikatą pasirašė lietuvių išeivijos organizacijų įgaliotieji nariai K. J. Bobelis (Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas), I. Lukoševičienė (Pasaulio lietuvių bendruomenė), t. p. okupuotos Lietuvos įvairių politinių krypčių atstovai: Sąjūdžio Seimo

tarybos pirmininkas V. Landsbergis, nariai A. Buračas, Č. Kudaba, K. Motieka, Lietuvos komunistų partijos centro komiteto skyriaus vedėjas J. V. Paleckis, Lietuvos laisvės lygos pirmininkas A. Terleckas.

Europos Parlamentas, remiantis komunikatu, priėmė kelias rezoliucijas.

Nepatogiai jautėsi J.V. Paleckis, tuometinis LKP CK ideologinio skyriaus vedėjas, pasirašymo metu abejojo, ar gali tai daryti be LKP leidimo, bijojo nepatogion padėtinį pastatyti A. Brazauską. Na, ir ką, bandė pergyventi J.V. Paleckis už kitą, bet, matyt, kritikuojant laikraščiams „Pravda“, „Sovietskaja Rossija“, ir kitiems Maskvos laikraščiams, vis tik iš TSKP gretų buvo pašalintas J.V. Paleckis.

Gotlando komunikatas, 1989 m. rugpjūčio 6 d.⁵³

Vertinant komunikatą, 2004 m. gegužės 6 d. Seime konferencijoje „Nacionalinio susitarimo galimybės Gotlando komunikato šviesoje“ nuomonės išsiskyrė. Č. Juršėnas ir V. Andriukaitis pažymėjo, jog komunikatu buvo parodytas konfrontuojančių Lietuvos politinių jėgų susitarimas. K. Motieka išskirtiniu bruožu pavadino J.V. Paleckio parašą, reikšusį, kad LKP neprieštarauja Lietuvos nepriklausomybei. Konferencijos metu A. Terleckas neigė komunikato pasirašymo metu buvus nacionalinį susitarimą: buvo trukdoma A. Terlecko kelionė į Gotlandą, tarp dalyvių skleista dezinformacija.⁵⁴ Taigi, brangūs lietuviai, patys sau kenkia...

Itin svarbų žingsnį į Lietuvos, Latvijos ir Estijos nepriklausomybę trijų valstybių žmonės žengė „Baltijos kelyje“ susikibę rankomis, minint Ribentropo-Molotovo pakto 50-ąsias metines 1989 m. rugpjūčio 23 d.

Kuo buvo nustebinti liaudies deputatai Maskvoje?

Tuo tarpu vyko laisvėjimo procesai ir pačioje Maskvoje. II-ajame TSRS liaudies deputatų suvažiavime, 1989 m. gruodžio 22 d. deputatas Kazimieras Motieka pirmą kartą per visą 50 metų tarybinės okupacijos laikotarpį oficialiai pareikalavo grąžinti Lietuvos valstybės nepriklausomybę: „...Nei masiniai areštai, nei ištrėmimai į tolimiausias Sovietų Sąjungos vietas, nesunaikino lietuvių ir kitų Baltijos tautų. Žuvo daug žmonių, bet tauta išgyveno, gyvena ir naujomis sąlygomis tęsia kovą už savo Tėvynės laisvę ir nepriklausomybę. (...) Kaip

deputatas, Lietuvos rinkėjų vardu noriu pasakyti kad naujos Sovietų valstybės sukūrimas, kurio siekia persitvarkymas, neįmanomas, jeigu tokios valstybės pamatai bus statomi ant neteisėto pagrindo. Todėl aš, kaip Lietuvos rinkėjų įgaliotas asmuo, kviečiu SSRS vyriausybę artimiausiu laiku pradėti oficialias derybas su Lietuvos įgaliotaisiais atstovais dėl stalinizmo nusikaltimų likvidavimo ir Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo.“⁵⁵

Kazimieras MOTIEKA

Gimė 1929 11 12 Kaune.
Žmona Marija - pedagogė, vaikai - Saulius Kondrotas, Vidas Motieka.
1936-1937 m. mokėsi Aukščiosios Panemunės pradinėje mokykloje, 1937-1938 m. - Ukmergės pradinėje mokykloje, 1938-1940 m. - Kauno Jėzuitų pradinėje mokykloje, 1940-1941 m. - Vilniaus 1-ojoje berniukų gimnazijoje, 1948-1949 m. - Vilniaus suaugusiųjų gimnazijoje, 1949-1950 m. studijavo Vilniaus universiteto Teisės fakultete, 1950-1951 m. - Leningrado valstybiniam universitetui, 1951-1954 m. - Vilniaus universitetui.
1954-1996 m. - LTSR prokuratūros prokuroras, ypatingai svarbių bylų skyriaus tardytojas, Tarymo skyriaus viršininkas.
1960-1961 m. - Vilniaus m. Leninio rajono prokuroras, nuo 1961 m. - Lietuvos advokatūros advokatas.
Sportinio šaudymo meistras, TSRS liaudies deputatų II suvažiavimo (1989) dalyvis, kalbėjo, pasakiojo Kremliaus suvažiavimų salėje, pirmą kartą per visą 50 metų tarybinės okupacijos laikotarpį oficialiai pareikalavo grąžinti Lietuvos valstybės nepriklausomybę. Pagal 1988 m. gruodžio 11 d. padarytą pranešimą Lietuvos sportinės visuomenės susirinkime atstato LTOK.

Raseinių rinkimų apygarda Nr. 84

Mes, SSRS Baltijos šalių parlamentinės grupės liaudies deputatai, laikome savo pareigą dar kartą išdėstyti savo nuomonę dėl siūlomo SSRS konstitucinės priežiūros komiteto, o tuo pačiu dėl numatyto konstitucinės priežiūros SSRS įstatymo. Ir įstatymas, ir komitetas palies asmenines ir suverenas respublikų teises, suteiks galimybę ne respublikoje esančioms institucijoms panaikinti jų įstatymus, tame tarpe bet kurios respublikos Pagrindinio įstatymo straipsnius. Mes neturime įgaliojimų atsisakyti respublikų valstybinio suvereniteto, kaip teisės atimti jį iš kitų respublikų deputatų.
Mes atkreipiame Suvažiavimo dėmesį į tai, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos įtraukimai į SSRS neturi tarptautinio teisinio pagrindo, todėl konstitucinė priežiūra ir reikalavimai, kad SSRS įstatymai turėtų viršenybę šiose respublikose prieštarauja šių respublikų tautų apsisprendimo principui.
Mes tuo pačiu patvirtiname, kad bet kuris galimas suvažiavimo sprendimas dėl minėto įstatymo ir komiteto, yra neteisėtas ir nepagrįstas.
Visa Sovietų Sąjungos visuomeninio politinio vystymosi eiga šiuo metu (tai jau mano kalba), rodo,

Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto signatarai

Uždavinio išsamumui kurti

Deputatų pavardės, vardas, apygardos Nr. 84

Modestas KATKAVIČIUS, Raseiniai

Parašas: *[Signature]* Data: 11.03.1990.

Vardinio balsavimo Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto kortelė, 1990 m. kovo 11 d.

⁵² Visuotinė lietuvių enciklopedija

⁵³ J. Banionis. Gotlando komunikatas. Visuotinė lietuvių enciklopedija

⁵⁴ Gotlando šviesa. Voruta, archyvuota kopija 2017-08-13

⁵⁵G. Ilgūnas. Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo akto signatarai 1990. Vilnius, 2000. 152 psl.

Paminėtina, kad Baltijos šalims buvo labai svarbu, jog II-asis TSRS liaudies deputatų suvažiavimas 1989 m. gruodžio 24 d. pasmerkę Molotovo – Ribentropo pakta.

Raimundas Volbergas

JUOZAPO MONTVILOS 60-METIS

Vilniuje leidžiamas politikos, visuomenės gyvenimo ir literatūros dienraštis „Kurier Litewski (liet. Lietuvos kurjeris) 1910 m. kovo 21 (balandžio 3 d.) Nr. 65 skyrelyje „Vilniaus kronika“ aprašė kaip buvo švenčiamas Juozapo Motvilos jubiliejų Vilniuje.

„Ku czci Jozefa Montwilla. Jubileusz sześćdziesięciolecia urodzin p. Józefa Montwilla, obchodzony tak uroczyscie przez wszystkie instytucje dobroczynności, na których czele stoi jubilat, zakończył się w Lutni przystrojonej na ten cel w szaty godowe. Zieleń i różnobarwne lampki elektryczne zmieniły lokal tej instytucji do niepoznania. Komitet zebrany w komplecie witał z szczeropolską godnością zaproszonych gości. Po godz. 8 przybył do Lutni p. Montwill. Wchodzącego orkiestra powitała radosną fanfarą, a chór hymnem powitalnym. Gdy umilkła muzyka i piosń, wiceprezes, mając za sobą komitet, odczytał adres wręczony następnie przez dwie lutnistki jubilatowi. Dalszą część wieczoru wypełnił program. Na który złożyły się produkuje Orkiestry pod kierownictwem p. Salnickiego, choru pod batutą p. Leśniewskiego oraz przedstawienia sceniczne jednoaktówki Aleksandra hr. Fredry „Nikt mnie nie zna” Komedyjka, w której udział wzięły tak wybitne siły sekcji jak pp. Niemirycz, Wollejko, Prawdzic, Nieziolomski i inni, podobała się ogólnie. Zwłaszcza mile wrażenie zrobił artystyczny numier gry p. Wollejki i Prawdzica. Podczas dłuższej przerwy komitet podejmował zebranych skromną herbatką. Przy stolikach honory gospodyń pełnili pracowniczi sekcji wokarno- muzycznej i dramatycznej. Jubilat uprzejmie dziękował komitetowi za doznane przyjęcie.	Juozapo Montwilo garbei. Pono Juozapo Montvilos šešiasdešimties metų gimimo jubiliejus taip iškilmingai buvo švenčiamas visų jubilato vadovaujamose labdaros įstaigose, baigėsi Liutnioje, tai progai išpuoštoje margaspalviais kaspinais. Žaluma ir įvairiaspalvės elektros lemputės neatpažįstamai pakeitė įstaigos patalpas. Visas komitetas nuoširdžiai su lenkišku orumu sveikino pakviestus svečius. Po 8 val. į Liutnią atvyko ponas Montvila. Įeinantįjį pasveikino orkestras linksma fanfara, choras pasitikimo himnu. Kai nurimo muzika ir daina, vicepirmininkas, už savęs turėdamas komitetą, perskaitė kreipimąsi, kurį vėliau dvi liutnietės įteikė jubiliatui. Kitą vakaro dalį užpildė programa. Joje pasirodė orkestrai, vadovaujami pono Salnickio, choro, kuriam vadovavo batuta ponas Lesniewskis ir viena-veiksmis Aleksandro grafo Fredro sceninis pasirodymas „Niekas manęs nepažįsta“. Komedijėlė, kurioje pasirodė tokios puikios sekcijos pajėgos, kaip ponai Niemirčius, Volejko, Pravdzicius, Nieziolomskis ir kiti, visiems patiko. Ypač malonų įspūdį paliko artistiškas ponų Volejko ir Pravdzicius vaidinimas. Per ilgąją pertrauką komitetas susirinkusius vaišino
---	---

	kuklia arbata. Prie stalų šeimininkų garbę atliko vokalinės- muzikinės ir dramos sekcijų narės. Jubilatas maloniai padėkojo komitetui už jam surengtą priėmimą.
--	---

Vienos žymiausių XIX lenkų realistinės prozos kūrėjų Elizos Ožeškienės (Orzeszkowa Eliza, 1841 - 1910) sveikinimas Juozapui Montvilai jubiliejaus proga. Beje, 1905 metais buvo pasiūlyta Nobelio premijai už Literatūrą, bet premiją gavo Henrikas Senkevičius.

Stanislovas Lente, Eliza Ožeškienė XX a. I p. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus eksponatas. epaveldas.lt nuotrauka⁵⁶

Do JOZEFA MONTWILLA.	Juozapui Montvilai.
23.III. [1]910. Grodno. Najszanowniejszy Panie.	1910. III. 23. Gardinas Gerbiamasis pone.
Od kilku miesięcy obłożnie i ciężko chora, tak wszelki kontakt ze światem żyjącym straciłam, że z gazet wczorajszych zaledwie dowiedziałam się o święconej w Wilnie przed kilku dniami rocznicy urodzin Pana. Żałuję niezmiernie i poniekąd mam nawet urazę do tych osób, które uroczystością zarządzały, że do przyjęcia w niej udziału, choćby pisanem słowem tylko, wezwać mię nie chciały i chociaż spóźniona bardzo, spieszę teraz, spieszę z przesłaniem Panu wyrazu tego rzetelnego uwielbienia, które dla obywatelskich czynów i wysoce pięknego życia	Jau keletą mėnesių, prikaustyta prie lovos ir sunkiai sirgdama, praradau bet kokį ryšį su gyvuoju pasauliu, todėl tik iš vakarykščių laikraščių sužinojau apie Jūsų gimimo metines, prieš kelias dienas atšvėstas Vilniuje. Be galo apgailėstauju ir tam tikra prasme net piktinuosiu tais asmenimis, kurie vadovavo šiai šventei, kad nors tik rašytiniu žodžiu nenorėjo manęs pakviesti joje dalyvauti ir nors labai vėluodama, skubu dabar, skubu Jums nusiųsti to susižavėjimo išraišką, kurią jau seniai ir karštai jaučiu dėl Jūsų pilietinių darbų ir labai

Pana, od dawna i gorąco uczuwam. Niechże życie to będzie najpomyślniejszym i najdłuższem, niech w miłości i szacunku rodaków zwraca Panu to, co Pan dla nich z godną podziwu mądrością i energją, czyni i czyni, niech imię Pana jaśniej zawsze pośród tych, którzy w porze ciemności i nieszczęścia przyświecają drogom narodu naszego, jak gwiazdy sil i dobrzej nadziei.	gražaus gyvenimo. Tegul šis gyvenimas būna pats sėkmingiausias ir ilgiausias, tegul jis sugrąžina Jums tautiečių meilę ir pagarbą už visa tai, ką su žavinga išmintimi ir energija padarėte ir darote jų labui, tegul Jūsų vardas aiškiau šviečia tarp tų, kurie tamsos ir nelaimės metu šviečia mūsų tautos keliuose kaip stiprybės ir geros vilties žvaigždės.
Z głąbokim szacunkiem i najprzejazniejszemi uczuciami	Su gilia pagarba ir nuoširdžiausiais jausmais
El. Orzeszkowa	Eliza Ożeska ⁵⁷

Parengė dr. Judita Puišio

JUOZAPAS MONTVILA RUSIJOS DŪMOJE. PASKUTINĖS DIENOS SANKT PETERBURGE IR VILNIUJE

Kaip jau buvo rašyta laikraštyje „Mitėniškių aidų“ Nr. 2. Juozapas Montvila atsisakė Valstybės Dūmos deputato pareigų tik 1911 metų vasario pradžioje ir ruošėsi išvykti gydytis į užsienį.⁵⁸⁻⁵⁹ J. Montvila buvo žinomas ne tik kaip bankininkas, filantropas, Vilniaus mokslo draugijos narys, visuomenininkas, bet ir politikas. Jis tris kartus siekė būti išrinktas Valstybės Dūmos nariu. Kuo išskirtinė buvo Valstybės Dūma (*Gosudarstvennaja Duma*)? Valstybės Dūma – Rusijos imperijos patariamoji atstovaujamoji įstatymų leidybos institucija, veikusi nuo 1906 m. iki 1917 m. Ji svarstė įstatymų projektus, kuriuos vėliau nagrinėjo Valstybės Taryba ir tvirtino imperatorius. Tik Imperatorius turėjo teisę paskelbti Valstybės Dūmos rinkimus ir ją paleisti. Rusijos Imperijai pralaimėjus Rusijos-Japonijos karą ir prasidėjus 1905 - 1907 m. revoliucijai, vienas iš revoliucionierių reikalavimų buvo sušaukti įstatymų leidybos instituciją. 1905 m. rugpjūčio 6 d. (19 d.) Rusijos imperatorius Nikolajus II paskelbė manifestą, kuriuo numatė sušaukti patariamąją įstatymų leidybos instituciją - Bulygino⁶⁰ Dūmą. Rinkimų nuostatai numatė daugiapakopius rinkimus (bajorams ir miestiečiams 2, valstiečiams 4 pakopų). Valsčių įgaliotiniai turėjo rinkti 42 %, apskričių žemvaldžiai 34 %, turintys nekilnojamą turtą miestiečiai - 24 % rinkikų. Rinkimų teisės negavo kariškiai, darbininkai, kaimo samdiniai, studentai; jos neturėjo ir moterys. Deja, moterys ir kariškiai, darbininkai, kaimo samdiniai, studentai, pagal šį projektą, neturėjo turėti rinkėjo teisės. Dūmą buvo numatyta sušaukti

⁵⁶ <https://www.limis.lt/valuables/e/805180/20000003452447>

⁵⁷ Jozef Wierzyński, Jozef Montwill: 1850-1911. Wilno, 1932 – 6 psl.

⁵⁸ Lietuvos žinių 1911 m. vasario 5 (18) d., Nr. 15, 2psl.

⁵⁹ Vienybė Nr. 6, 1911, 95 psl.
⁶⁰ Aleksandras Bulyginas - Vidaus reikalų ministras

vėliausiai 1906 m. sausio mėnesį. Tačiau ji nebuvo išrinkta dėl opozicijos projektui. 1905 m. spalio mėnesį vyko visuotinis politinis streikas, kuriame dalyvavo apie du milijonus žmonių. Vienas jo reikalavimų buvo Bulygino Dūmos rinkimų boikotas. Siekdamas nuraminti visuomenę, Rusijos Imperatorius Nikolajus II pradėjo daryti nuolaidas. Jis pažadėjo žodžio, spaudos, sąžinės, susirinkimų, draugijų ir sąjungų kūrimo laisvę, asmens neliečiamybę, be to, numatė įvesti rinkimų teisę visiems pilnamečiams vyrams, įsteigti Valstybės Dūmą, turinčią įstatymų leidžiamąją funkciją. Rusijos Imperatoriaus manifestas buvo paskelbtas 1905 m. spalio 17 d., vadinamas Spalio septynioliktosios manifestu. Buvo sudarytos keturios rinkėjų kurijos: žemvaldžių (1 rinkėjas nuo 2000 gyventojų), miestiečių (1 nuo 4000), valstiečių (1 nuo 30 000) ir darbininkų (1 nuo 90 000). Rusijos Imperija pradėjo panašėti į konstitucinę monarchiją.

Spalio septynioliktosios manifesto tekstas (*Vedomosti Spb gradonačial'stva 1905 10 18*)⁶¹

Rinkimai į I-ąją Dūmą vyko 1905 m. kovo 26 - balandžio 20 d. I-oji Dūma pradėjusi posėdžiauti netrukus po rinkimų, 1906 m. balandžio 27 d. (05 10), bet dirbo tik 72 dienas iki 1906 m. liepos 8 d. (07 21) Piotriui Stolypinui (1862-1911) pareikalavus, kad būtų panaikinta socialdemokratų frakcijos deputatų, kurie, jo teigimu, rengė karinį sąmokslą, teisinė neliečiamybė, Dūma buvo paleista. II-oji Dūma posėdžiavo nuo 1907 m. vasario 20 d. (03 05) Iki birželio 3 d. (06 15) – tik 103 dienas. Ji svarstė agrarinį klausimą, ko pasekoje buvo pradėta Stolypino reforma. Ji taip pat pakeitė rinkimų įstatymą, kuriuo buvo padidintas atstovų nuo žemvaldžių ir turtingųjų miestiečių, o taip pat rusų tautybės gyventojų, palyginus su kitomis tautinėmis mažumomis. III-oji Dūma posėdžiavo nuo 1907 m. lapkričio 1 d. (11 14) Iki 1912 m. birželio 9 d. (06 22) ir IV-oji nuo 1912 m. lapkričio 15 d. (11 28) Iki 1917 m. spalio 6 d. (10 19)

Vykstant Vasario revoliucijai, 1917 vasario 23 d. - kovo 4 d., Rusijos imperatoriaus Nikolajaus II savo įsaku nutraukė Valstybės Dūmos posėdžius. Sudarytas Valstybės Dūmos laikinasis komitetas suformavo Laikinąją Vyriausybę, kuri Valstybės Dūmą paleido 1917 m. spalio 19 d. Valstybės Dūma posėdžiavo Rusijos Imperijos sostinėje – Sankt Peterburge.

Kaip jau minėta, Juozapas Montvila tris kartus mėgino patekti į Valstybės Dūmą nuo savo gimtosios Kauno gubernijos, tačiau nesėkmingai. Juozapu Montvila pasitikėjo vilniečiai ir išrinko III-osios Valstybės Dūmos atstovu nuo Vilniaus gubernijos. Jis buvo vienas iš 442 deputatų, iš kurių 403 buvo iš Europinės Rusijos dalies, 14 iš Lenkijos (vienas rusų tautybės rinkėjų ir vienas nuo stačiatikių), taip pat 10 iš Kaukazo ir 15 deputatų nuo Azijinės Rusijos (Sibiro) dalies. Valstybės Dūma buvo renkama penkeriems metams. Dūma dirbo metinėmis sesijomis, kiekviena su dviem pertraukomis per Šv. Kalėdas ir Šv. Velykas.

III-osios Valstybės Dūmos pirmoji sesija prasidėjo 1907 m. lapkričio 1 d. (11 14) ir baigėsi 1908 m. birželio 28 d. (07 11) Iš viso buvo 98 posėdžiai. Antroji sesija prasidėjo rudenį, 1908 m. spalio 15 d. (28) ir baigėsi kitų metų 1909 m. birželio 2 d. (06 15). Iš viso buvo 126 posėdžiai. Trečioji sesija tęsėsi nuo 1909 m. spalio 10 d. (10 23) iki 1910 m. birželio 17 d. (06 30) ir įvyko 131 posėdžiai. Ketvirtoji sesija prasidėjo 1910 m. spalio 15 d. (10 28) ir baigėsi 1911 m. gegužės 13 d. (05 26). Šios sesijos J. Montvila nebaigė, nes atsistatydino ir vėliau mirė. III-oje Valstybės Dūmoje⁶² buvo 79 valstiečiai, 16 amatininkų ir darbininkų, 49 dvasininkai, 133 žemės tarnautojai, 22 privatūs tarnautojai, 12 literatų ir publicistų, 25 valdininkai, 10 profesorių, 20 pedagogų, 37 advokatai, 36 prekyautojai ir pramoninkai, 242 žemvaldžiai ir 2 inžinieriai, iš kurių 220 kilmingieji bajorai. Tarp 442 deputatų buvo 154 oktiabristai, 97 nacionalistai, 54 kadetai, 50 kraštutinių dešiniųjų, 28 progresistai, 11 lenkų, 8 musulmonai, 7 iš lietuvių – baltarusių grupės, 19 socialdemokratų ir 14 darbiečių.

Valstybės Dūmoje daugumą turėjo stambiujų žemvaldžių ir pramonininkų partija - oktiabristai, kuri ir kontroliavo visos Dūmos darbą. Būdami skirtingose frakcijose jie blokavo klausimus. Kai blokuodavo dešinieji, juos atsverdavo dešiniųjų oktiabristų dauguma, o kai su pažangiaisiais , tai kadetais - oktiabristų-kadetų dauguma. Tačiau nuo to Dūmos veiklą mažai įtakojo. Dūmoje kilo ginčai ir dėl kariuomenės reformos, ir dėl valstybių ir požiūrio į „nacionalines periferijas“, taip pat dažnai ginčus sukeldavo ir asmeninės ambicijos. Nepaisant rietenų ir ginčų Valstybės Dūmos opozicionieriai rasdavo būdų (pvz.: paklausimų sistemą, surinkę tam tikrą skaičių parašų, galėjo pateikti interpeliaciją, t. y. reikalavimą vyriausybei atsiskaityti už savo veiksmus, į kurį vienas ar kitas ministras turėjo atsakyti) ne tik išreikšti savo nuomonę, bet kritikuoti autokratinę sistemą. Šiam tikslui deputatai plačiai naudojo paklausimų sistemą.

Svarstant įvairius įstatymų projektus, darbas vyko komisijose, o jų Valstybės Dūmoje buvo apie 30. Dideles komisijas, pavyzdžiui, Biudžeto, sudarė kelios dešimtys žmonių. Komisijų nariai buvo renkami visuotiniame Dūmos susirinkime, preliminariai susitarus frakcijų kandidatams. Daugumoje komisijų savo atstovus turėjo visos frakcijos. Įstatymų projektai, kuriuos ruošė ministerijos, pirmiausia buvo svarstomi Valstybės Dūmos posėdyje, kuriame posėdžiavo Valstybės Dūmos pirmininkas, jo bendražygiai („tovarišči“), Valstybės Dūmos sekretorius ir jo bendražygis („tovarišč“). Kai posėdyje buvo priimta pirminė išvada dėl įstatymo projekto, tada jis buvo persiunčiamas vienai iš komisijų, kurią vėliau patvirtindavo Valstybės Dūma. Kiekvieną įstatymo projektą Valstybės Dūma svarstė trimis skaitymais. Per pirmąjį svarstymą, kuris prasidėdavo pranešėjo pranešimu, vėliau vykdavo bendras įstatymo projekto aptarimas. Po aptarimo pirmininkas pasiūlydavo pereiti prie svarstymo pagal atskirus straipsnius. Po antrojo svarstymo Valstybės Dūmos pirmininkas ir sekretorius apibendrino visas dėl įstatymo projekto priimtas rezoliucijas. Tuo pačiu metu, bet ne vėliau kaip iki tam tikro termino, buvo leidžiama siūlyti naujas pataisas. Trečiasis svarstymas iš esmės buvo antrasis svarstymas pagal punktus. Jo tikslas buvo panaikinti tas pataisas, kurios galėjo būti priimtos per antrąjį svarstymą atsitiktine balsų dauguma ir kurios netiko įtakingoms frakcijoms. Pasibaigus trečiajam svarstymui, pirmininkaujantis pareigūnas pasiūlydavo balsuoti dėl viso įstatymo projekto su priimtais pakeitimais. Juozapas Montvila vadovavo Lenkų-lietuvių-baltarusių grupei, vadinamajai „*Gruppa zapadnych okrain* (Vakarų pakraščiu grupei) iki 1911 metų. Ši grupė susiformavo iš III-osios Valstybės Dūmos deputatų - katalikų, išrinktų Vakarų gubernijose. Juozapui Montvilai mirus 1911 m. vasario 20 d., į Valstybės Dūmą atvyko nuo Vilniaus Gubernijos Vilniaus žemės banko sekretorius Liudvikas Ochotnickis (*Ludwik Ochotnicki*) (1866 -1922), užėmęs per rinkimus antrąją vietą pagal balsus po J. Montvilos, o grupės vadu buvo išrinktas Kazimieras Zaviša. Grupę sudarė nuo Vilniaus gubernijos lenkas Juozapas Montvila (a.a. pakeitė Liudvikas Ochotnickis), bajoras, lenkas Stanislovas Vankovičius (*Stanisław Wańkiewicz (1860-1937)*), tikrasis valstybės tarėjas, susisiekimo inžinierius, žemvaldys, lenkas Henrikas Svencickis (Henryk Józef Adam Świecicki (1852-1916), Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčios rektorius, Vilniaus katedros garbės kanauninkas, teologijos magistras, lenkas, žymus pamokslininkas, kun. Stanislovas Macejevičius (*Stanisław Maciejewicz* (1869-1940), lietuvis, trijų klasių išsilavinimo, valstietis, žemdirbys Motiejus Cijūnėlis (*Maciej Cijunėlis*) (1873-1917), nuo Gardino gubernijos – dvarininkas Vladislovas Jesmanas (*Władysław Jeśman* (1860-1938) ir Kauno gubernijos – lenkų karo inžinierius, štabskapitonas, dvarininkas Kazimieras Zaviša (1852-1926). Valstybės

⁶¹ https://www.vle.lt/straipsnis/spalio-septynioliktosios-manifestas/#gallery1

⁶² III-oji Valstybės Dūma buvo vienintelė iš 4-ių Valstybės Dūmų, dirbusi pagal įstatymą visą numatytą laiką nuo 1907 m. lapkričio iki 1912 m. birželio.

Dūmos anketose nurodyta, kad visi grupės nariai deklaravo save lenkais, ir kraštiniais konservatoriais, išskyrus M. Cijūnėlį, kuris buvo lietuvis ir nepartinis. III Valstybės Dūmos darbe dalyvavę ir nuo Kauno gubernijos atstovai. Darbo („Trudoviki“) grupei atstovavo valstiečiai, Ignotas Požėla (*Ignotas Požėla, Ignacy Pożęło (1879-1916)*), išrinktas nuo Panevėžio apskrities valstietis, o Pranas Keinys (1870-1940), išrinktas Telšių apskrityje ir priklausęs Socialdemokratinei

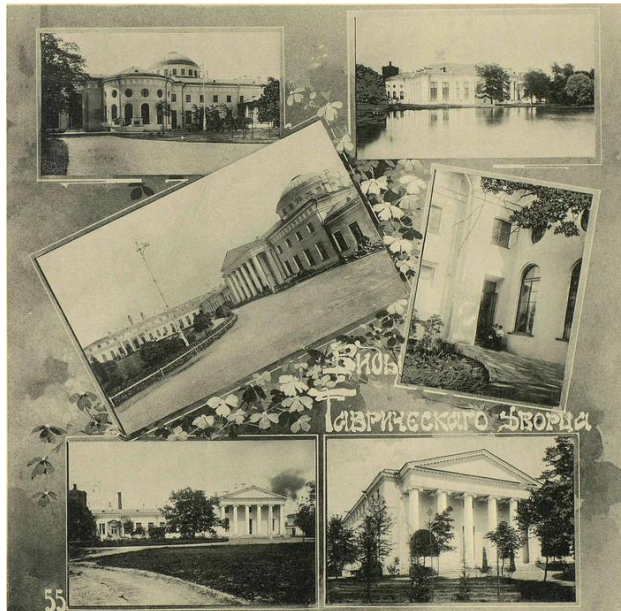
frakcijai kalvis, tekintojas, Mažturčių lietuvių savitarpinės pagalbos draugija - Pranas Kuzma (1877-1943) ir išrinktas nuo Suvalkų gubernijos teisininkas, publicistas, visuomenės veikėjas Andrius Bulota (1872-1941), taip pat priklausęs Darbo grupei („Trudoviki“), kuriai ir vadovavo, reikalavo Lietuvai savivaldos (žemietijų - žiemstų) ir taikos teisėjų institucijų, žemės klausimo sprendimą perduoti Lietuvos autonominiam Seimui, gynė lietuvių kalbos teises. Nors M. Cijūnėlis laikė save lietuviu, jis su kitais lietuviais nepalaikė ryšių. III-ojo šaukimo Dūma posėdžiavo rekonstruotuose buvusiuose Imperatoriaus Tauridės rūmuose („Taviričeski dvorec“), Sankt Peterburge. Tiesa, nors Valstybės Dūma posėdžiavo šiuose rūmuose, 1906 m. balandžio 27 d. (05 10) posėdžiaujant II Valstybės Dūmai, įlūžo į posėdžių salę lubos. Tuo metu niekas nenukentėjo.

Valstybės Dūmos narys Kazimieras Zaviša, sakdamas atsisveikinimo kalbą prie Juozapo Montvilos kapo, sakė, kad Juozapas Montvila labai siekė patekti į Valstybės Dūmą, tačiau, vėliau teigė, kad jis labai klydo, nes jam reikėjo kovoti Peterburge už tai, ką jis manęs, kad jau seniai nustatyta ir neliečia.

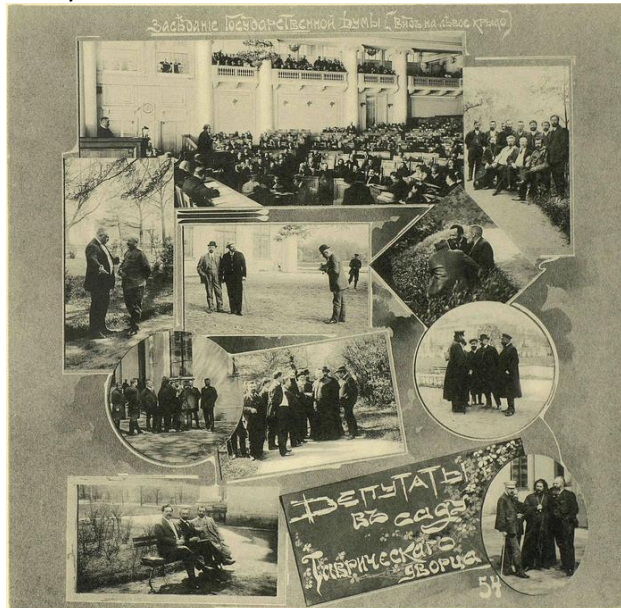
Tuo pasireiškė jo tragiškas buvimas prie Nevos. Po 1,5 metų jis kreipėsi į Kauno žemiečius prašydamas jį atstatyti iš Valstybės Dūmos, tikėdamasis moralinio palaikymo ir patarimo. Deja, jis sulaukė „Kaip patikimas vyras turi išver-

Монтвилъ, Юсифъ Станиславовичъ. Членъ Г. Д. отъ Виленской губ. Предсѣдатель бюро Польско-Литовско-Бѣлорус. группъ. Род. въ 1850 г.

Потомственный дворянинъ. Среднее образование получилъ въ Виленской гимназій, а высшее — въ С.-Петербургскомъ университетѣ по юридическому факультету. По окончаніи университета въ 1872 г. два года слушалъ лекціи въ Берлинскомъ и Вискомъ университетѣхъ. По возвращеніи въ Россію. І. С. поселился въ своемъ имѣніи въ Ковенской губ. и занялся сельскимъ хозяйствомъ. Въ началѣ 80-хъ годовъ переехалъ въ г. Вильну и въ 1884 г. былъ избранъ членомъ правленія земельнаго банка и въ гласные городской Думы. Избранный въ 1897 г. городскимъ головою г. Вильны, не былъ утвержденъ администраціею. І. С. состоитъ предсѣдатель многихъ благотворительныхъ обществъ г. Вильны, уредилъ и содержитъ на свои средства 14 пѣтъ безплатныя рисовальныя классы для ремесленниковъ и вообще широко извѣстенъ своею благотворительною дѣятельностію. Землевлдѣлецъ (1.400 дес.) и домовладѣлецъ г. Вильны (40.000 руб.).

Valstybės Dūma⁶³

III-oji Valstybės Dūma⁶⁴

Juozapas Montvila⁶⁵

портреты, биографии, автографы. - Санкт-Петербург : издание Н. Н. Ольшанскаго, 1910. - [66] с., [57] л. ил., портр.; 34 см. 34 lentelė.

⁶⁵ - Žiūrėti į 59 išnašą.

ti šiame atsakingame poste“. Po metų jis kreipėsi į rinkėjus vilniečius dėl atsistatydinimo. Tačiau žmonės juo pasitikėjo ir neleido palikti posto. Todėl

K. Montvila atsidavė rinkėjų valiai, parodydamas visuotinės disciplinos pavyzdį. K. Zaviša teigė, kad negalima medžių persodinti, Jis (aut. pastaba J. Montvila), augęs Vilniaus slėnyje, buvo persodintas į šiaurę. Jis neatsilaikė prieš viesulus ir krito ne nukirstas, bet sulaužytas. J. Montvila, prašydamas rinkėjų atsistatydinimo, labai norėjo grįžti į Vilnių ir tęsti savo veiklas. Kaip teigė redaktorius Voiciechas Baranovskis, sakdamas kalbą per J. Montvilos laidotuves, kad velionis ankščiau nei daugelis kitų suvokė ir giliai įtikėjo, kad nusigyvenusi liaudis⁶⁶ gali pakilti, atgimti, pasisemdama jėgų ir dvasios išskirtinai tik iš kultūros. Tik sunkiai susirgęs Juozapas Montvila atsistatydino ir sugrįžo nors trumpam į Vilnių. Kokia buvo jo paskutinė diena, paskutinės akimirkos šioje žemėje. Nors jau kurį laiką Juozapas Montvila jautė priepuolius, kurie neramino jį supančius žmones, ir prastos sveikatos, jis ir toliau neatsisakė sau įprastos veiklos, nors kartais ji pareikalavo ypatingai daug protinių pastangų. Jis visą gyvenimą gyveno ir dirbo tik visuomenei, savo paskutinėmis gyvenimo akimirkomis mąstė apie kitus. Visų pirma socialiniai reikalai, o paskui politika ir finansiniai interesai, kurie visi jį be galo domino. Jis mažiausiai galvojo apie save ir savo sveikatą, nepaisė tų gydytojų, kurie rekomendavo ramybę ir poilsį, patarimų. Tačiau, esant būtinybei, vis tik ruošėsi vyksti gydytis į užsienį. Deja, neišvengiama mirtis nutraukė visus planus ir nutraukė prasmingo gyvenimo giją.

1911 m. vasario 7-osios (vasario 20-osios), pirmadienio rytą aplankė kolegos ir pavaldiniai iš Banko. J. Montvila aptarinėjo su jais reikalus ir pasirašinėjo dokumentus. Iki pat paskutinės akimirkos jį neramino mintis, kaip išspręsti Vilniuje būsto klausimą skurdesniesiems. Likus ketvirčiui valandos iki mirties, J. Montvila davė išsamius nurodymus, kaip efektyviai statyti namus Lukiškėse ir Rasose, o likus pusvalandžiui, jį aplankė trys delegatės - tarnaitės, atėjusios pasiteirauti apie savo globėjo sveikatą. J. Montvila maloniai su jomis pasikalbėjo, paklausė apie jų ateities planus ir tarnams planuojamo namo statybos detales. Delegatėms išėjus J. Montvila kalbėjo: „Tarno dalia mūsų visuomenėje yra sunki ir nepakankamai mūsų įvertinta. 24 valandas per parą, dieną iš dienos gyventi kažkieno kito gyvenimą, vykdyti kitų sumanymus ir užgaidas ir kaprizus – tai sunkus ir nepavydėtinas likimas."

11 val. aplankė Juozapą Montvilą prelatas Janas Hanusovičius (Jan Hanusowicz). Prieš kelias dienas Juozapas Montvila atliko išpažintį (atgailą) ir priėmė komuniją. Reikia prisiminti, kad jis buvo giliai religingas žmogus. Liga dar labiau atskleidė jo nuotaikas. Prelatui išėjus, Montvila atsisėdo fotelyje skaityti laikraščio.

⁶³ <https://viewer.rsl.ru/ru/rsl01004165846?page=1&rotate=0&theme=white>

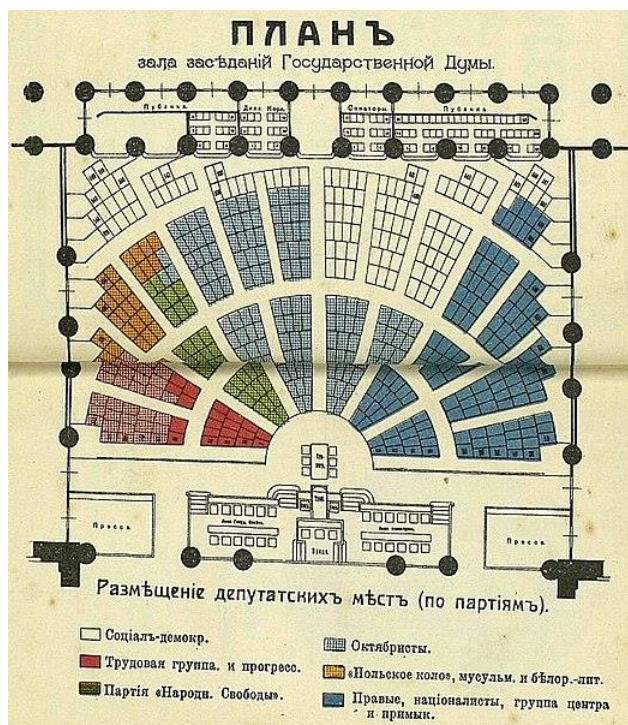
⁶⁴ 3-й созыв Государственной Думы = Третий созыв Государственной Думы [Текст]:

⁶⁶ Orig. lenkų kalba „Narod bankrut“

Staiga pasigirdo riksmas. Nors tarnas puolė link J. Montvilos, deja, pavėlavo... Mirtis atėjo akimirkiniu... Mirties dieną J. Montvila buvo užsiminęs: „Žmogus nepakankamai vertina religiją tol, kol jis yra sveikas ir stiprus, bet kai liga - tai yra vienintelė jo paguoda“.

Pirmosios Valstybės Dūmos posėdžių salė Tauridės rūmuose, Sankt Peterburgas.

Valstybės Dūma⁶⁷

Dr. Judita Puišo

Šv. Juozapas

Vienintelis tikras šaltinis apie Juozapo gyvenimą yra Evangelijos. Iš jų sužinome kai kuriuos svarbius Juozapo gyvenimo aspektus.

Juozapai, Dovydo sūnau, nebijok parvesti į namus savo žmonos Marijos, nes jos vaisius yra iš Šventosios Dvasios.“ (Mt 1, 20) Atsikėlęs Juozapas pasielgė taip, kaip Viešpaties angelo buvo įsakyta: jis parsivedė žmoną pas save, parsivedė ją pas save su Sūnumi, kuris turėjo ateiti į pasaulį iš Šventosios Dvasios.

1989 m. šventajam Juozapui skirtoje egzaltacijoje Jonas Paulius II rašė: „Šventoje Šeimynoje – tobuliausioje „mažoje bažnyčioje“ – visos krikščioniškos šeimos turi atrasti savo atspindį. Joje Dievo Sūnus ilgus metus gyveno pasislėpęs. Taigi ji yra visų krikščioniškų šeimų prototipas ir pavyzdys.“

Iš meilės Dievui Tėvui, „nuo kurio kiekviena tėvystė danguje ir žemėje turi vardą“ (Ef 3, 15), jis tapo paklusniu, „teisiuoju“. Paaukojimo Šventykloje skirsnėje evangelistas Matas aprašo labai svarbų įvykį, dėl kurio Apvaizda dar sykį kreipiasi į Juozapą. „Išminčiams iškeliavus, štai vėl pasirodo Juozapui sapne Viešpaties angelas ir sako: „Kelkis, imk kūdikį su motina ir bėk į Egiptą. Pasilik ten, kol tau pasakysiu, nes Erodas ieškos kūdikio, norėdamas jį nužudyti.“ (Mt 2, 13).

Bėgimas į Egiptą šventajam Juozapui pelno Bažnyčios globėjo vardą. 1870 m. popiežius Pijus IX globoti Bažnyčią pavedė šventajam Juozapui.

Dar sykį įspėtas sapne, Juozapas nusprendžia sugrįžti į Galilėjos Nazaretą. Būdamas visiškai paklusnus kaip Dievo siųstasis jis turi aiškų autoritetą. Jam svarbu ne tai, ko jis pats nori, bet tai, ko nori Dievas. Šventasis Lukas rašo apie slėpiną Jėzaus gyvenimą Nazarete, kai jis „augo išmintimi, metais ir malone“. Evangelistas po epizodo šventykloje priduria: „Jėzus iškeliavo su jais ir grįžo į Nazaretą. Jis buvo jiems klusnus.“ (Lk 2, 51) Šis Jėzaus paklusnumas, nuolankumas Nazareto namuose suprantamas kaip Jo dalyvavimas Juozapo darbe. Tas, kuris buvo vadinamas „dailidės sūnumi“, išmoko savo „tėvo“ darbą.

„Šventasis Juozapas yra nuolankumo pavyzdys, – 1969 m. savo kalboje sakė Paulius VI. – Jis yra pavyzdys to, kad norint būti geras ir autentiškas Kristaus mokiniams, nereikia „didelių dalykų“, tereikia bendrų, žmogiškų, paprastų ir autentiškų dorybių.“

Šv. Juozapo paveikslas Šėtos bažnyčioje ir altorius, 2013-10-13 (nuotrauka dr. Judita Puišo)

Šėtos Švč. Trejybės parapijos klebono kun. Roberto Gedvydo Skrinko rekomenduotasis pasakojimas apie mergaitę ir gydytoją.

MALONUSIS VYRAS KUPĖ BUVO AKIŲ GYDYTOJAS

Buvo audringa naktis. Vidurnaktis. Į naktinį traukinį įlipo dvylikametė mergaitė. Kupė sėdėjo tik senyvas vyras. Jis sekė žvilgsniu mažąją mergaitę ir pastebėjo, kad ji susirūpinusi ir susijaudinusi. Kai mergaitė atsisėdo, jis, maloniai šypsodamasis, paklausė: - Mano mieloji, kodėl tu šią niūrią naktį taip vėlai keliauji?

Margaretės akyse sužibo ašaros, ir ji liūdnai atsakė:

- Aš buvau pas savo dėdę. Ten mes sužinojome, kad mano tėtis sužeistas fabrike. Ir

aš dabar važiuoju namo jį slaugyti. Po toji verkdamas sušuko:

-O, šventasis Juozapai, padėk mano tėčiui, kad jis vėl regėtų!“

Vyras paklausė:

- Ar tavo tėvas per nelaimingą atsitikimą fabrike neteko akių šviesos?

-Taip, tamsta!

- Kodėl tu prašai šv. Juozapą padėti tavo tėvui, juk jis ne akių gydytojas?

- Bet jis visuomet padeda, jei mes juo pasitikime.- pasigirdo kūdikiškas atsakymas. Po to Margaretė atidarė nedidelę piniginę ir išėmusi medalikėlį ištiesė jį ponui: -Imkite šį šv. Juozapo medalikėlį, visada stropiai jį saugokite ir, kai atsidursite varge, paprašykite jo pagalbos.

Malonysis vyriškis paėmė medalikėlį ir, truputį nepatikliai šypsodamasis, pažvelgė į jį. Nenorėdamas įžeisti mergaitės, jis įsikišo jį į kišenę. Paklausęs mažosios, kur ji važiuojanti, jis tarė:

- Dabar užsimerk ir prieš išlipdama truputį pamiegok. Kai reikės, aš tave pažadinsiu. Atėjus laikui, jis pažadino mergaitę. Kai ji atsikėlė ir atsisveikino su juo, vyriškis taip pat atsistojo ir, paėmęs jos nešulį, palydėjo ją. Stotyje Margaretę pasitiko jos brolis. Vyriškis nuėjo į kaimo viešbutį. Ryte jis pasiteiravo apie žmogų, kurį ištiko nelaimė. Jam nurodė šeimą, kurią aplankė. Margaretė labai nustebo, pažinusi malonųjį vyriškį iš traukinio kupė. Jis padavė jai ranka ir, paglostęs galvą, tarė:

- Dabar pažiūrėsim, ką galima padaryti tavo tėvui.

Po to jis prisistatė tėvams:

- Šią naktį traukinyje susipažinau su jūsų dukrele. Ji man papasakojo apie savo tėvo nelaimę. Mano pavardė dr. N. M., akių gydytojas. Mama, būkite drąsi ir palaikykite savo vyro galvą, nes noriu apžiūrėti ligonį. Pasibaigus operacijai, daktaras paliepė: - Laikykite tvarstį keturias dienas, kol aš sugrįšiu ir pats jį nurišiu.

- Po keturių dienų gydytojas sugrįžo. Jis nurišo tvarstį. Tėvas džiaugsmingai sušuko:

- Ačiū Dievui! Aš vėl matau!" Ir kokia laiminga buvo visa šeima!

- Kiek mes jums skolingi, gerasis pone daktare, už tai, ką jūs mums padarėte? Gydytojas nusišypsojo:

- Tai jau užmokėta! Išsiėmęs iš kišenės medalikėlį, Jis prisipažino:

- Jūsų dukrelė traukinyje davė man šį medalikėlį ir pamokė mane pasitikėti šv. Juozapu. Šventasis Juozapas padėjo, jūs atgavote akių šviesą, o aš prarastą tikėjimą. Taip, - šv. Juozapas visada padeda!"

P.J. H. Colden

Kovo mėnesio kalendorius

Pagal Liturginį kalendorių

<https://lk.katalikai.lt/>

Kovo 4-oji. Šv. Kazimieras. Pirmasis Lietuvos globėjas, Lietuvos jaunimo globėjas; Vilniaus arkivyskupijos ir Panevėžio vyskupijos globėjas.

⁶⁷ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gosduma-3_plan.jpg

Šv. Juozapas Šv. Šėtos Švč. Trejybės baėnyėios, 2025, (kun. R. G. Skrinsko) nuotrauka

Kovo 5-oji. Pelenų treėiadienis (Pelenė)

Šiandien pasninku ir pelenų barstymu ant tikinėiojo galvos (kaip atgailos ir atsivertimo ėenklu) prasideda Gavėnia. Pelenų palaiminimo ir apibarstymo apeigos siekia 10-ąjį amėių ir primena mums visiems apie būsima mirtį. Berdamas pelenus kunigas taria ėodėius: „Atmink, ėmogau, jog dulkė esi ir dulkėmis virsi“. Pelenų treėiadienį pasninku ir pelenų barstymu ant tikinėiojo galvos (kaip atgailos ir atsivertimo ėenklu) prasideda gavėnia. Gavėnia trunka nuo Pelenų treėiadienio iki Viešpaties vakarienės Miėių pradėios - Didėiojo ketvirtadienio vakaro.

Pelenai gaunami deginant praėjusių metų verbas.

Kovo 9-oji. Šv. Brunonas, vienuolinis vardas Bonifacas, gimė apie 974 m. Kverfurte (Vokietijoje), mirė 1009 m. Lietuvoje. Pirmasis Lietuvoje veikęs misionierius, antrasis prūsų apaėštalas. 994 m. įėventintas kunigu ir pakeltas kanauninku. Prahos vyskupo Vaitiekaus (Adalberto) paveiktas, 998 m. įstojo į Benediktinų ordiną. 1004 m. įėventintas misijų arkivyskupu. Išvyko į Prūsiją misijoms ir 1009 m. buvo nuėudytas Lietuvos ir Rusios pasienyje. Jo kankinystės apraėyme pirmą kartą paminėtas Lietuvos vardas.

Kovo 17-oji. Šv. Patrikas. Jis gimė apie 385–390 m. Britanijoje, mirė 461 m. Šėšiolikmetį Patriką pagrobė piratai airiai ir jaunuolis ganė jų avis. Jam pavyko pabėgti, nusigauti į Prancūziją. Ten mokėsi misionierių rengimo centre. Grįėęs į Airiją, įėventintas kunigu, vėliau tapo vyskupu. Pasitelkus misionierių būrį, šventajam pavyko atversti į krikėėionybę Airiją.

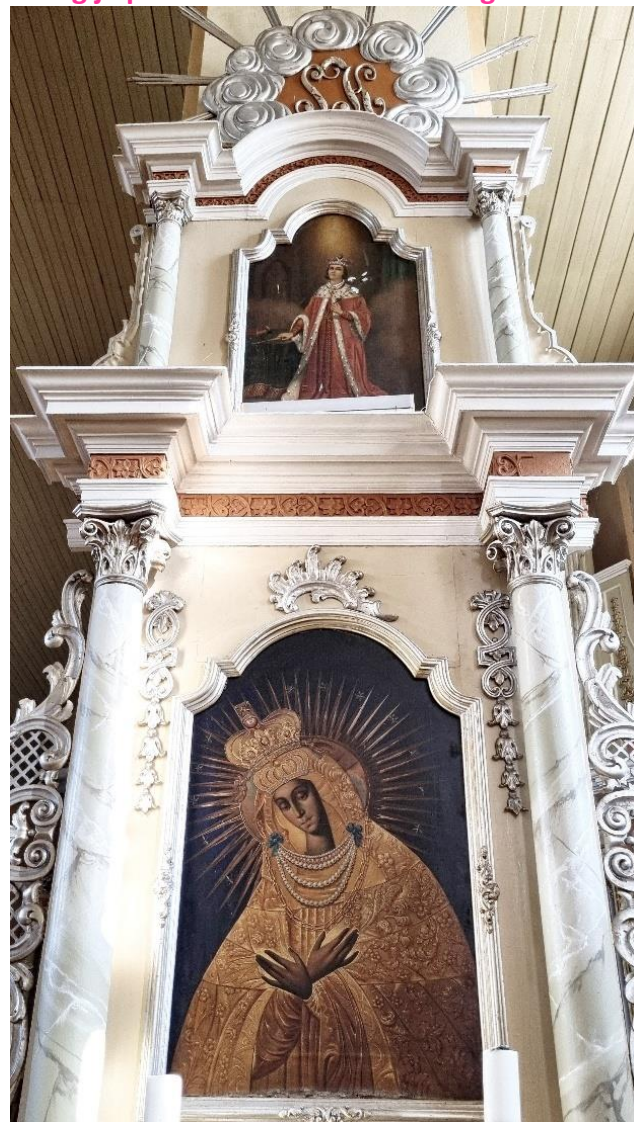
Kovo 19-oji. Šv. Juozapas. Šv. Juozapas, Švč. M. Marijos Suėadėtinis. Kaiėiadorių vyskupijos globėjas. Iš evangelijų ėinome, kad Šv. Juozapas kilęs iš Dovydo giminės (Mt 1, 1–17; Lk 3, 23–38) ir gyveno Nazarete. Neabejotina, kad Juozapas buvo itin skaistus, dvasingas ėmogus, nes tik tokiam galėjo būti patikėta Dievo Sūnaus globa ir tik toks galėjo išgirsti angelo nurodymus. Šv. Juozapo kultas prasidėjo Rytuose IV a., Šv. Sabo

vienuolyne (netoli Jeruzalės). Vakaruose jo kultas ėmė plisti nuo VIII a.

Kovo 25-oji. Viešpaties Apreiėkimas Švč. Mergelei Marijai. Nazareto miestelyje Viešpaties angelas praneėš Marijai: „ėtai tu pradėsi ir pagimdysi sūnų, kuris bus vadinamas Aukėėčiausiojo Sūnumi.“ Marija atsakė: „ėtai aė Viešpaties tarnaitė; teesie man pagal tavo ėodį.“ Ir taip atėjus laikų pilnatvei, dėl mūsų, ėmonių, ir dėl mūsų išganymo Vienatinis Dievo Sūnus Šventosios Dvasios veikimu priėmė kūną iš Mergelės Marijos ir tapo ėmogumi.

Švenėiama **kovo 25 d.**, jei pasitaiko per Gavėnios sekmadienį, keliama į pirmadienį po jo. Jei Didėiąją savaitę ar Vėlykų aėštuondienį, keliama į pirmadienį po Atvėlykio.

Kovo 25-oji. IV Gavėnios sekmadienis (Laetare) - Ketvirtasis Gavėnios sekmadienis vadinamas džiaugsminguoju (lotyniškai Laetare), pasikeiėia liturginė spalva (roėinė). Liturgija pradedama kvietimu džiaugtis.

Aušros vartų Dievo Motinos altorius Šėtos Švč. Trejybės baėnyėioje, 2025 03 25, kun. R. G. Skrinsko nuotrauka

LIETUVOS SUKAKTYS KOVĄ

Romos Imperija – Naujieji Metai;

1-ąją - 1581 įėsteigtas Lietuvos vyriausiasis tribunolas;

1938 – suformuota Lietuvos karo aviacijos Septintoji eskadrilė;

1990 – įėsteigtas Lietuvos bankas.

2-ąją - 1864 Rusijos caras Aleksandras II išleido įsaką dėl Lenkijos Karalystės valstieėių reformos. Pagal jį valstieėiai tapo savo valdomos ėmės savininkais. Įsakas galiojo ir Lietuvos Užnemunės dalyje;

1990 – įkurtas komercinis bankas AB „Vilniaus bankas“.

3-ąją - 1892 Rusijos valdžia uždraudė slaptųjų lietuviėkų ir lenkiėkų mokyklų veiklą;

1918 – Bresto sutartimi Lietuva atiteko Vokietijai; 1929 – Ventės rage įkurta Ornitologijos stotis;

Kazimiero atvaizdas Šėtos Švč. Trejybės baėnyėioje, 2025 03 25, kun. R. G. Skrinsko nuotrauka

1991 – atėventinta Šv. Kazimiero baėnyėia Vilniuje.

1998 – likviduotas Lietuvos ūkinis teismas

4-ąją - 1386 Jogaila karūnuotas Lenkijos karaliumi;

1918 – Vilniuje atidarytas Šv. Kazimiero draugijos knygynas, prekiavęs lietuviėkais leidiniais;

1927 – Kaziuko mugės proga Vilniuje įvyko pirmoji vieėa radijo transliacija. Ją surengė bendrovė „Vilniaus radiotechnikos biuras“.

1989 - Šv. Kazimiero palaikai iš Vilniaus Šv. apaėštalų Petro ir Povilo baėnyėios perkelti į Vilniaus arkikatedrą;

1989 - atkurta Lietuvos teisininkų draugija;

1990 – vyko antrasis rinkimų į LTSR Aukėėčiausiąją Tarybą turas;

1991 – atėventintoje Šv. Kazimiero baėnyėioje Vilniuje laikytos pirmosios Šv. Miėios.

5-ąją - 1603 Rakverės mūėis tarp LDK ir Švedijos kariuomenių;

1861 – Lietuvoje panaikinta baudėiava.

6-ąją - 1706 m. įvyko Valkininkų mūėis

1706 – Švedų kariuomenė užėmė Vilnių.

8-ąją - 1990 – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdėio sesijoje priimta Tautos vienybės deklaracija;

9-ąją - 1917 – Petrograde sudaryta Lietuvių Tautos Taryba, organizavusi pasitraukusių į Rusiją lietuvių politinių partijų ir grupių veiklą;

10-ąją - 1993 - paskirta šeėtoji vyriausybė, ministras pirmininkas Adolfas Šleėzeviėius.

11-ąją - 1566 – įsigaliojo Antrasis Lietuvos Statutas; 1936 – Klaipėdos radijo stotis transliavo pirmąją bandomąją laidą – patefono plokėstelių koncertą;

1938 – Lenkija pateikė Lietuvai ultimatumą užmegėti diplomatinius santykius, nutraukė šiai šaliai okupavus Vilnių. Lietuva ultimatumą priėmė, o 1939 m. Lenkiją užėmus sovietams ir naciams, atidarė sienas, priėmė pabėgėlius, teikė prieglobėstį.

1990 - **Kovo 11 d. - Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena.**

13-ąją - 1362 – kryėiuoėiai pradėjo Kauno pilies grovima, trukusį iki balandėio 16 dienos, pradėdami kovų prieš Lietuvą etapą, trukusį beveik 20 metų;

1401 – prasidėjo žemaičių sukilimas prieš kryžiuočius;

1564 – Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Augustas paskelbė deklaraciją dėl unijos, atsisakydamas savo dinastinių teisių į Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę;

1918 – Amerikos lietuvių Seimas balsavo už Mažosios ir Didžiosios Lietuvos sujungimą nepriklausomoje valstybėje ir kreipėsi į JAV vyriausybę skatindamas pripažinti tokią nepriklausomą Lietuvą;

1990 – Kūno kultūros ir sporto komitetas bei Tautinis olimpinis komitetas nutarė, jog Lietuvos sportininkai nebedalyvaus TSRS čempionatuose.

14-ąją - 1386 – Jogaila karūnuotas Lenkijos karaliumi;

1896 – pradėjo veikti pirmoji telefonų stotis Vilniuje, aptarnavusi 150 abonentų.

15-ąją - 1919 – paskelbtas pirmasis naujokų, gimusių 1897 ir 1898 m., šaukimas į Lietuvos kariuomenę;

1925 – įsteigta Lietuvos didžiosios kunigaikš- tienės Birutės draugija, veikusi iki 1940 m.;

1941 – Panevėžio dramos teatre suvaidintas pirmasis spektaklis – Juozo Miltinio režisuotas Nikolajaus Pogodino „Sidabrinis slėnis“;

1941 – išimti iš apyvartos lietuviški pašto ženklai;

1943 – uždaryta Lietuvos veterinarijos akademija;

1990 – SSRS liaudies deputatų suvažiavimas priėmė rezoliuciją, kuria Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimas paskelbtas neteisėtu ir negaliojančiu. Už šią rezoliuciją balsavo 1463 deputatai, prieš – 98, susilaikė – 128.

16-ąją - 1962 – sovietų kariai užėmė Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčią, kurios patalpose 1965 m. įsteigta vitražo ir skulptūros galerija;

1989 – Lietuvos SSR Ministrų taryba įregistravo Sąjūdį kaip visuomeninę organizaciją;

2020 – Lietuvoje įvestas karantinas, siekiant suvaldyti COVID-19 plitimą.

17-ąją - 1781 – didelis gasras nusiaubė Kėdainius;

1906 – įkurtas lietuvių kalbos mokymo komitetas, siekęs įvesti lietuvių kalbos mokymą Vilniaus miesto ir Vilniaus apygardos mokyklose;

1921 – ties Širvintomis lenkų pasieniečiai sulaukė šešis Lietuvos kareivius. Sulaikytieji be jokių paaiškinimų buvo sušaudyti;

1938 – Lietuvos Vyriausybei įteiktas Lenkijos ultimatas, reikalaujantis užmegzti su ja diplomatinis santykius ir grasinantis panaudoti jėgą, jeigu Lietuva nesutiks to padaryti. Lietuvos atsakymui Lenkija davė 48 valandas;

1943 – okupacinė Vokietijos reichs valdžia uždarė Vilniaus universitetą;

1990 – Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas atmetė SSRS prezidento Michailo Gorbačiovo reikalavimą atšaukti Lietuvos Nepriklausomos valstybės atkūrimo aktą;

1990 – Kazimira Prunskienė paskirta Ministrė Pirmininke;

1991 – SSRS surengtas referendumas dėl valstybės išsaugojimo ir atnaujinimo. Atskiros balsavimo apylinkės, nepaisant Lietuvos Respublikos valdžios boikoto, veikė ir Lietuvoje;

1994 – Seimas priėmė Lito stabilumo įstatymą;

1998 – Vilniuje atidaryta Europos Komisijos delegacijos būstinė;

18-ąją - 1666 – Daugpilio mūšis;

1989 – Kaune atkurta lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“;

1994 – Lietuvos ir Lenkijos užsienio reikalų ministrai pasirašė dvišalę sutartį „Dėl draugiškų santykių ir gero kaimyninio Bendradarbiavi -mo“.

19-ąją - 1703 – Saločių mūšis: LDK ir Rusijos kariuomenių bendros pajėgos pralaimėjo švedams;

1938 – Po Lenkijos ultimatumo Lietuva užmezgė su ja diplomatinis santykius.

1972 – pogrindyje pradėta leisti Lietuvos katalikų bažnyčios kronika (1972–1989).

20-ąją - 1361 – Vobelio mūšis: Lietuvos Rusių puolusios Rastenburgo viršininko Henriko fon Kranichsfeldo pajėgos užklupo Kęstučio, Patriko ir Algirdo kariuomenę prie Vobelio (dab. Ubliko) ežero. Žuvo iki 130 lietuvių, Kęstutis pateko į nelaisvę;

1440 – Trakuose nužudytas Lietuvos didysis kunigaikštis Žygimantas Kęstutaitis;

1948 – LKP(b) Centro komitetas ir LSSR Ministrų Taryba priėmė nutarimą „Dėl kolūkių organizavimo Lietuvos TSR“;

1989 – įvyko 1989 m. kovo 20 d. gamybiniame susivienijime „Azotas“ avarija.

21-ąją - 1507 – pirmą kartą paminėta Tauragė (Vatikano dokumentuose dėl statomos bažnyčios);

1883 – pradėtas leisti lietuvių visuomeninis literatūrinis laikraštis Aušra;

1939 – Vokietija aneksavo Klaipėdą;

1989 – Kapsuko miestui grąžintas Marijampolės pavadinimas;

22-ąją -1387 Vilnius gavo Magdeburgo miesto teises.

1950 m. kovo 22 d. Strebeikių k. (Jonavos r.) gimė poetas, žurnalistas Marius GLINSKAS. Knygų „Panevėžys: mažasis vadovas“ (1993 m.), „Atminties nendrė“ (1993 m.), „Pagonių poteriai“ (2003 m.), „Žibintininkas“ (2011 m.), „Delčia virš deltos“ (2013 m.) autorius, „Kėdainių kalendoriaus“ (2000–2002 m.) sudarytojas, rajono literatų leidinių bendraautoris ir redaktorius, daugelio publikacijų (straipsnių, esė, eilėraščių) rajono ir respublikos spaudoje autorius. Gyvena Jonavoje. Sukako 75 metai. NUOŠIRDŲS LINKĖJIMAI KRAŠTIEČIUI

Marius Glinskas⁶⁸

1939 – Lietuvos Vyriausybė nusileido hitlerinės Vokietijos ultimatyviems reikalavimams perduoti Klaipėdą ir Klaipėdos kraštą naciams.

23-ąją - 1918 – Vokietija pripažino Nepriklausomą Lietuvos valstybę;

1985 – Vilniaus arkikatedroje atrastas auksakalystės meno lobynas;

1990 – Lietuvoje nutraukta KGB veikla.

24-ąją - 1285 – Daumantas įsiveržė į Tverės vyskupo valdas ir ten žuvo. Lietuvos valdovu tapo Butigeidis;

1702 – Darsūniškio mūšis;

1798 – Vilniuje įsteigtas paštas;

1918 – Lietuvos Tarybos delegacija kreipėsi į popiežiaus nuncijų Miunchene, prašydama popiežių pripažinti Lietuvos nepriklausomybę ir suteikti jai apaštališką palaiminimą;

1932 – įkurta Vilniaus karimų istorijos bičiulių draugija.

25-ąją - 1537 – sudarytos penkerių metų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paliaubos su Maskva;

1831 – Raseinių bajorų sukilėlių kariuomenei užėmus Raseinius ir nuginklavus 600 rusų kareivių įgulą, prasidėjo sukilimas, netrukus pasklidęs po visą Lietuvą;

1919 – Tilžėje įsteigtas Prūsų lietuvių susivienijimas, siekęs sukelti Mažosios Lietuvos judėjimą už atsiskyrimą nuo Vokietijos ir prisijungimą prie Lietuvos;

1949 – prasidėjo vienas iš masiškiausių Lietuvos gyventojų trėmimų „Priboj“, kurio metu ištremta 33 736 žmonių.⁶⁹

26-ąją - 1953 – Lavrentijus Berija pateikė SSKP CK Prezidiumui amnestijos projektą, pagal kurį nedelsiant turėjo būti paleista apie pusę įkalintų asmenų, tarp jų ir sovietų įkalinti lietuviai. Kitą dieną CK Prezidiumas projektą patvirtino.

27-ąją - 1883 – Rytų Prūsijoje pradėtas leisti žurnalas „Aušra“;

28-ąją - 1514 – Žygimantas Senasis išleido nuostatus, kaip tvarkyti dvarų ir valstiečių pajamas.

29-ąją - 1831 – 1830-1831 m. sukilimas: Šiaulių kautynės: apie 1500 sukilėlių bei Raseinių apskrities pėstininkų ir raitininkų būriai trumpo susirėmimo metu nugalėjo Rusijos kariuomenės Šiaulių įgulą;

1908 – Kaune įkurta Šv. Grigaliaus vargonininkų draugija;

1922 – Lietuvoje išleistas didžiosios žemės reformos įstatymas;

1969 – suorganizuota pirmoji Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto studentų šventė – FiDi (Fiziko diena);

1974 – įsteigtas pirmasis Lietuvoje – Aukštaitijos nacionalinis parkas (tuo metu vadintas Lietuvos TSR nacionaliniu parku);

2004 – Bulgarija, Estija, Latvija, Lietuva, Rumunija, Slovakija and Slovėnija oficialiai įstojo į NATO kaip pilnateisės narės.

2017 – Berlyne rastas Vasario 16-osios akto originalas lietuvių kalba.

30-ąją - 1921 – Palanga ir Šventoji prijungtos prie Lietuvos;

1994 – Vyriausybės nutarimu lito bazine valiuta pasirinktas JAV doleris, nustatant oficialų kursą 4 litai už 1 dolerį.

31-ąją - 1894 – įkurta lietuvių šelpimo draugija „Žiburėlis“, veikusi iki 1940 metų;

1931 – gaisro metu nukentėjo pusė Plungės gyventojų, sunaikinta trečdalis pastatų;

1938 – Lietuva užmezgė diplomatinis santykius su Lenkija;

1993 – atidarytas naujas Vilniaus oro uosto terminalas;

2000 – į Lietuvą atgabentas Lietuvos diplomatinės veiklos 1918–1944 metais archyvas;

2003 – Kanada pirmoji iš NATO valstybių ratifikavo Lietuvos prisijungimą prie Aljanso.

⁶⁸ Jonavos rajono savivaldybės Grigorijaus Kanovičiaus viešoji biblioteka. Virtuali paroda: Žodžio prakalbinimas Mariaus Glinsko 75-mečiui, 2025 m. kovo 12 d.

⁶⁹ Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, „Lietuvos gyventojų 1949 m. trėmimas“.

Kovo 25 dieną. Gandro diena, Gandrinės, Blovieščiai

Liturginiame kalendoriuje ši diena yra Viešpaties Apreiškimo Švenčiausiajai Mergelei Marijai šventė. Ji švenčiama kovo 25 d., tačiau jei pasitaiko per Gavėnios sekmadienį, keliama į

Apreiškimas gėlių vainike, Marčelas Bačarelis, XVII a. – XIX a. pr., Andrea Belvedere ; Luca Giordano Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus

pirmadienį po jo. Jei Didžiąją savaitę ar Velykų aštuondienį, keliama į pirmadienį po Atvelykio. Bažnyčiose šią dieną pažymima specialiomis Švč. Mergelei Marijai skirtomis pamaldomis.

Lietuvoje dažniausiai ši šventė vadinta Blovieščiumiu, Blovieščiais. Tai slaviškos kilmės žodis- blagaja vestj („geroji žinia“). Po 1990 m. ši šventė vis dažniau vadinama Gandrinėmis. Manoma, kad būtent šią dieną grįžta gandrai, nors jau eilę metų parskrendantys gandrai matomi kovo pradžioje, o jeigu šiltas vasaris, tai ir vasaryje. Mūsų protėviai tikėjo, kad iš šiltųjų kraštų parskrendantis gandas, dažnai vadinamas dar ir starkum, gužu, gužučiu, garniu, busilu, bacioniu, parneša ant uodegos kielę, o ši baigia „ledus išspardyti“ ir pagaliau ateina ilgai lauktasis pavasaris. Tikėta, kad gandas įsikuria tik pas gerus žmones. Jis atneša laimę sodybos, kurioje peri, šeiminiams.

Labai senais laikais gandrinės atitiko Naujuosius metus. Todėl šią dieną svarbūs spėjimai ir šiandien. Tikima, kad kokios pirmos naujų metų dienos, tokie ir visi metai. Jeigu pirmą kartą žmogus pamato skrendantį gandrą, tai viskas puikiai ir sparčiai eisis, tais metais daug keliaus. O jeigu tupintį, tai viskas tais metais eisis iš lėto, teks daugiau sėdėti vienoje vietoje. Jeigu netekėjusios merginos pamatydavo skrendantį tai jos tais metais ištekės, o jeigu tupintį – kad dar liks „tupėti“ savo tėvų namuose. Mokiniui skrendantis gandas reiškė sėkmingą „perskridimą“ į kitą klasę, o stovintis – kad bus paliktas toje pačioje klasėje antriems metams.

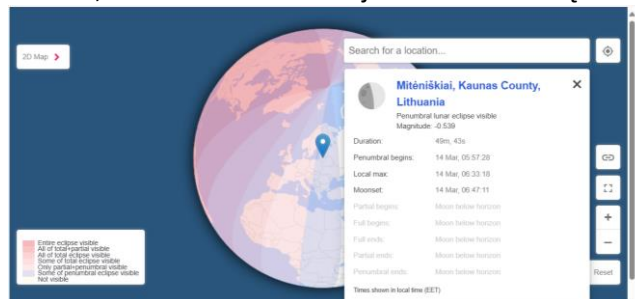
Dar visai neseniai Lietuvoje per Blovieščių buvo rengiamos didžiulės vaišės, einama į svečius, aukštai kilnojant kojas, lyg gandrai. Šeiminkės ruošdavo kanapinius pyragėlius, krekenų šaltanosius, rupiai sumaltų įvairių grūdų bandeles, kuriomis dalindavo su kaimynais, nes tikėta, kad javai bus daigūs. Šeimynai nuo Gandrinių privalu buvo duoti pavakarius, nes sakydavo: „gandas juos atnešė, o rugpjūtį ir išsineš“. Šeiminkai eidavo į klėtį apžiūrėti javų sėklą aruoduose, ir pažarstydavo ją rankomis, lyg norėdami žadinti iš miego. Nuo Blovieščiaus iki balandžio 9 dienos niekam nieko stengdavosi neskolinti, o jei kas paskolina – susigrąžinti, nes jei paskolinsi, tais metais gali susirgti gyvuliai. Nuo seno tikėta, kad gandas atneša laimę, gerovę, teisingumą. Jis yra dangaus antspaudas saugotojas, galįs žmonių paimti ligas, nudanginti į neįžengiamas pelkes ir ten palikti. Gandrai lanko namus ir „atneša“ vaikelį. Gandas taip pat yra ir Lietuvos nacionalinis paukštis.

Parengė dr. Judita Puišio

UŽTEMIMŲ KORIDORIUS

Mėnulio užtemimas įvyksta, kai į vieną liniją išsirikiuoja Saulė, Žemė ir Mėnulis. Tada milžiniškas Žemės šešėlis krenta ant jos palydovo Mėnulio. Žemės šešėliui slenkat ant Mėnulio, jis ne visiškai užgožė Mėnulio baltąjį švytėjimą ir Mėnulis įgauna tamsiai raudoną atspalvį dėl Žemės atmosferoje išsklaidytos Saulės šviesos. Kuo daugiau debesų ir dulkių yra Žemės atmosferoje, tuo Mėnulis atrodo raudonesnis. Todėl toks visiškas Mėnulio užtemimas vadinamas dar vadinamas „kruvinojo Mėnulio“.

2025 m. kovo 14 d. įvyko pirmas 2025 m. visiškas Mėnulio užtemimas. Mėnulis bus gamtinis visiškai pasinėręs į Žemės šešėlį. NASA duomenimis Šiaurės Amerikoje Mėnulio užtemimas prasidėjo 7 val. 9 min. Lietuvos laiku, o nuo 2 val. 26 min. iki 3 val. 31 min. buvo visiškas užtemimas. Tuo metu Mėnulis pateko į Žemės pusšešėlį. Deja, Lietuvoje Mėnulis jau leidosi link Vakarų horizonto. Taigi, dalinio užtemimo fazės pradžia buvo 7 val. 9 min. tuo metu Lietuvoje ir, žinoma, Mitėniškėse Mėnulis jau buvo nusileidęs.

2025 m. kovo 14 d. dalinio Mėnulio užtemimo prognozė Mitėniškėms⁷⁰

„Kruvinojo Mėnulio“ užtemimu galėjo gėrėtis Šiaurės ir Pietų Amerikoje, o Ispanijoje, Prancūzijoje bei Jungtinėje Karalystėje buvo matomas dalinis Mėnulio užtemimas ankstyvą rytą, Mėnuliui leidžiantis. Mėnulio užtemimas truko šešias valandas, tačiau Mėnulis Žemės šešėlyje užtruko kiek daugiau nei valandą. Šis Mėnulio užtemimas buvo pavadintas „kruvinoju kirmino mėnuliu“, pagal vieną iš pavadinimų, kuriuos kovo pilnatims davė kai kurie Amerikos indėnai. 2025 m. kovo 14 d. buvo matomas „mikromėnulis“, nes Mėnulis toliausiais nutolęs nuo Žemės, todėl atrodė maždaug 7 procentais mažesnis nei įprastai. Tai pirmasis visiškas

Mėnulio užtemimas nuo 2022 metų. Nenusiminkime, 2025 metų rugsėjį įvyks dar vienas.

Mėnulio užtemimas nuotrauka iš Metro Vancouver, Kanada⁷¹

Kovą visus mus nustebins dar vienas astronominis reiškinys. **2025 m. kovo 29 d.** įvyko dalinis, vadinamas poliariniu, Saulės užtemimas. Mėnulio šešdis šešėlio praeis pro šalią Žemei, todėl visur buvo matomas tik dalinis Saulės užtemimas. Užtemimas geriausiai matėsi rytinėje Kanados dalyje, Hudsono įlankoje, kur Mėnulis uždengė daugiau nei 90 % Saulės disko⁷². Mėnulio užtemimą buvo galima matyti Grenlandijoje, Šiaurės Europoje, Šiaurinėje Sibiro dalyje. Beje, jis buvo matomas ir Lietuvoje. Prasidėjo 12 val. 57 min. Maksimumas stojo 13 val. 35 min., o baigėsi 14 val. 12 min.

Kai Saulė, Žemė ir Mėnulis išsirikiuoja taip, kad Mėnulis mestų šešėlį ant Žemės, tada įvyksta dalinis arba visiškas Saulės užtemimas. Šiemet Maksimumo metu galima bus stebėti, kaip Mėnulis bus užstojęs 9-10% Saulės disko⁷³.

Dr. Judita Puišio

DIDŽIOSIOS SAVAITĖS PAMALDOS

Balandžio 17 d. DIDJĮ KETVIRTADIENĮ

18.00 val. Paskutinės Vakariinės Mišios. Atlaidai už "Prieš taip didį" giedojimą prieš išstatytą Švč. Sakramentą.

Balandžio 18 d. DIDJĮ PENKTADIENĮ

17.20 val. Kryžiaus kelio procesija.
18.00 val. Kristaus Kančios pamaldos. Atlaidai už Šv. Kryžiaus pagerbimą. Privalomas pasninkas ir susilaikymas.

Balandžio 19 d. DIDJĮ ŠEŠTADIENĮ

19.30 val. Velyknakčio pamaldos. Atlaidai už Krikšto pažadų atnaujinimą. Atsinešti Krikšto ar kitą žvakę. Bus šventinama ugnis ir vanduo, pabaigoje - Velykiniai valgiai.

Balandžio 20 d. ŠV. VELYKŲ SEKMADIENIS

8.00 val. Viešpaties Prisikėlimas. Po Šv. Mišių bus pašventinti Velykiniai valgiai.
12 val. Šv. Mišių nebus.

Balandžio 21 d. ANTROJI VELYKŲ DIENA

12.00 val. Šv. Mišios.
IŠPAŽINTYS visomis dienomis klausomos prieš Šv. Mišias.

Laiškų laukiame adresu: Pievų g. 32-3, Mitėniškių k. Žeimių sen., Jonavos r., LT-55400.

Redaktorius: Raimundas Volbergas
telefonas: +370 600 80557,

el. pašto adresas: miteniskiuaidai@gmail.com

⁷⁰ [3D Eclipse Path: Lunar Eclipse 2025, 14 March](#)

⁷¹ [Stunning Lunar Eclipse of 2025: Captivating Photos from Metro Vancouver, Canada - World Today News](#)

⁷² [Prasideda užtemimų sezonas: bus matomi ir Lietuvoje - MadeinVilnius.lt](#)

⁷³ [Saulės ir Mėnulio užtemimai 2025 ZONDAS – astronomija.info](#)